

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Úloha interaktivních her a aktivit v hodině hudební výchovy na ZŠ
The role of interactive games and activities in the music lesson at primary
school

Barbora Habrová

Vedoucí práce: MgA. Jiřina Marešová, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání – Anglický jazyk se
zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Úloha interaktivních her a aktivit v hodině hudební výchovy na ZŠ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 11.7.2024

Děkuji paní MgA. Jiřina Marešová, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce a cenné rady, které mi poskytla při jejím zpracování.

Dále děkuji za spolupráci při realizaci vyplňování dotazníků těmto základním školám: ZŠ Květnového vítězství, Praha 4; ZŠ Veselá škola, Praha 1; ZŠ J. Gutha-Jarkovského, Praha 1; ZŠ Emy Destinnové, Praha 6; ZŠ Gutova, Praha 10.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na vyučovací předmět Hudební výchova (HV) na ZŠ. Zkoumá přínos interaktivních aktivit v hodinách hudební výchovy na 2. a 1. stupni základní školy. Dále práce mapuje edukativní přístupy v hudební výchově a zjišťuje úlohu interaktivních činností. Práce zahrnuje dotazníkové šetření, které je realizováno na základě komplexní analýzy dotazníků a na konci práce závěrem shrnujícím toto zkoumání.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hudební výchova, základní škola, 2. stupeň, interaktivní aktivita, dětská kreativita

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on the subject of Music Education (M.E.) at primary school. It investigates the contribution of interactive activities in music education classes at the 2nd and 1st level of primary school. Furthermore, the thesis maps educational approaches in music education and investigates the role of interactive activities. The thesis includes a questionnaire survey, which is carried out through a comprehensive analysis of the questionnaires and a conclusion at the end of the thesis summarising this research.

KEYWORDS

Music education, primary school, 2nd grade, interactive activity, children's creativity

Obsah

1	Úvod	7
2	Historický přehled edukativních přístupů v Českých zemích v proměnách století.....	8
2.1	Hudební výchova ve středověku (9.-15. st.).....	8
2.1.1	Raný středověk (9.-12. století)	8
2.1.2	Vrcholný středověk (12.-14. století).....	10
2.1.3	Pozdní středověk (14.-15. století).....	11
2.1.4	Doba husitská – 15. století.....	12
2.2	Hudební výchova během české renesance v období humanismu.....	13
2.3	Počátky baroka v českých zemích – doba pobělohorská.....	15
2.4	Klasicismus a pedagogika hudební výchovy českých zemích	16
2.5	Hudební výchova v průběhu Českého národního obrození.....	18
2.6	Hudební výchova v 1. pol. 20. st.	20
2.7	Druhá polovina 20. století	21
2.8	Hudební výchova na přelomu 20. století a 21. století	23
3	Hudební výchova a interaktivní hry v RVP ZV	24
3.1	Obecné informace o RVP ZV.....	24
3.2	Hudební výchova v RVP ZV.....	25
3.2.1	Obsah učiva jednotlivých složek v hudební výchově v RVP ZV.....	26
3.2.2	Očekávané výstupy žáků dle RVP ZV pro 1. stupeň	27
3.2.3	Očekávané výstupy žáků dle RVP ZV pro 2. stupeň	28
3.3	Pozice interaktivních her v RVP ZV	29
4	Historie interaktivních aktivit v 20. a 21. století	31
4.1	20. století a Orffův Schulwerk.....	31
4.2	21. století a nástup vyvinutých digitálních technologií	31

5	Dotazníkové šetření mapující efektivitu interaktivních hudebních aktivit v hodině HV na ZŠ.....	33
5.1	Příprava šetření.....	33
5.1.1	Předmět a cíl šetření	33
5.1.2	Hypotézy výzkumu.....	34
5.1.3	Popis výzkumného souboru.....	34
5.1.4	Použité metody výzkumu	35
5.1.5	Použité aktivity ve výzkumu	36
5.1.6	Organizace a harmonogram práce	37
5.2	Výsledky šetření a jejich analýza	38
5.2.1	Výběrový soubor respondentů.....	39
5.2.2	Analýza prvního dotazníku.....	39
5.2.3	Analýza druhého dotazníku	49
5.2.4	Celkové shrnutí výsledků dotazníkového šetření	55
6	Závěr.....	56
7	Seznam použitých informačních zdrojů	58
8	Seznam použitých příloh	61

1 Úvod

Hudební výchova hraje ve školství zásadní roli, která přesahuje rámec pouhé výuky hudebních technik a teorie. Hudba je univerzální jazyk, který dokáže překonávat kulturní bariéry společně s jazykovými a umožňuje studentům vyjádřit své emoce nebo myšlenky. Hudební výchova rozvíjí nejen umělecké dovednosti, ale také podporuje kognitivní, emoční a sociální rozvoj žáků. Učí je kritickému myšlení, kreativitě a schopnosti spolupráce. Hudební aktivity, jako je zpěv ve sboru nebo hraní v orchestru, posilují týmovou práci a vzájemný respekt mezi spolužáky. Všechny tyto dovednosti může hudební výchova poskytnout, a proto je důležité, aby neztrácela svoje postavení. Interaktivní hry a aktivity jsou nedílnou součástí moderní hudební výchovy a výrazně přispívají k jejímu efektivnímu fungování. Tyto metody podporují aktivní zapojení žáků a činí výuku zábavnější a dynamičtější. Hudební hry a aktivity, jako je rytmická improvizace, hudební kvízy nebo společné tvorby, stimulují fantazii, podporují tvořivost a umožňují žákům lépe porozumět hudebním konceptům. Interaktivní hry jsou jednou z klíčových složek hudební výchovy, kterými má výuka disponovat.

Tato bakalářská práce se skládá z historického přehledu edukativních přístupů a dotazníkového šetření. Historický přehled se zaměřuje na vývoj hudební výchovy a vzdělávacích metod od dávného středověku po nynější století. Dále se zabývá vývojem rolí hudební výchovy v RVP ZV. Kromě pohledu do HV se zde nachází popis úlohy interaktivních her a aktivit v rámcovém vzdělávacím programu a ve školství obecně. V historickém přehledu nechybí ani vývoj interaktivních činností v průběhu 20. a 21. století. Jsou v něm detailně popsány moderní digitální příspěvky do výuky hudební výchovy.

Dotazníkové šetření bakalářské práce je zpracováno využitím dvou dotazníků, které vyplnili žáci z několika oslovených základních škol. Tato část nejdříve pojednává o přípravě šetření obsahujícím hypotézy, zároveň také o popisu výzkumného souboru, použitých metodách s aktivitami, organizaci a harmonogramu práce. Další část se věnuje samotným výsledkům šetření s oddělenou analýzou prvního a druhého dotazníku. Ve finální části se poté nachází shrnutí celkových výsledků zkoumání a úplný závěr práce.

2 Historický přehled edukativních přístupů v Českých zemích v proměnách století

Tato část bakalářské práce mapuje vzdělávací přístupy během všech staletí od středověku po současnost. Nachází se v ní rozdělení na tři úseky. První část se týká historie hudební výchovy a edukativních přístupů v Čechách. Druhá část popisuje roli hudební výchovy a interaktivních her v rámcovém vzdělávacím programu. Konečná třetí část se věnuje historii a vývoji interaktivních činností v průběhu 20. a 21. století.

Hudební výchova v Čechách má dlouhou a bohatou tradici, která sahá až do středověku. Prošla také pestrým a dynamickým vývojem, který odráží společenské, kulturní a politické změny. Tento vývoj lze rozdělit do několika klíčových období, z nichž každé přispělo konkrétními metodami a specifickými přístupy ke vzdělávání v oblasti hudby. Lze na něj pohlížet od prvních zmínek v klášterních školách přes renesanční až barokní období, národní obrození a poválečné období až po současné hudební trendy. Tento vývoj pohlíží nejen na důležitost hudby jako vzdělávacího oboru, ale také na klíčovou roli v sociálním a kulturním životě společnosti.

2.1 Hudební výchova ve středověku (9.-15. st.)

České země se geograficky takřka shodovaly s dnešním územím České republiky. Hlavními zeměmi ve středověku bylo České království, Moravské markrabství a od 1. čtvrtiny 14. století i slezská knížectví. Středověk může být charakterizován jako období křížových výprav a válek s hlavní myšlenkovou ideou v křesťanství. Ve středověku byla hudební výchova nedílnou součástí vzdělávání. Zmínky o hudební výchově ovšem pochází již ze staré Antiky a jí náležící známý ideál kalokagathia, kde vedle základních dovedností jako bylo například psaní, čtení, počítání či malování byla i hra na hudební nástroj.

2.1.1 Raný středověk (9.-12. století)

Hudba byla nepochybně součástí začátku vývoje lidské kultury, avšak tento fakt lze doložit pouze z malého počtu zmínek ze starých kronik. Podobné povědomí je i z období raného slovanského osídlení v polovině 1. tisíciletí. Až s kulturním vzestupem v 9. století, během existence Velké Moravy, se objevují četnější, byť nepřímé důkazy o profánní i liturgické hudbě. Misie Cyrila a Metoděje se nemohla obejít beze zpěvu a fragmenty liturgických textů

z té doby ukazují první pokusy o zaznamenání intonace. I když byl tento zápis jednoduchý, nevylučuje existenci složitějších hudebních forem jednohlasého zpěvu, pro něž neexistovala ustálená notace.

Hudební výchova v raném středověku v českých zemích byla úzce spjata s církví, která byla hlavním nositelem vzdělání. Hudba hrála klíčovou roli v liturgii, což znamenalo, že hudební vzdělání bylo nezbytné pro kněze a mnichy. Učili se nejen číst a psát, ale i zpívat a hrát na jednoduché nástroje. Kláštery, především benediktinské a cisterciácké byly centry hudebního vzdělávání, kde se vyučovala hudba jako součást liturgické praxe. Gregoriánský chorál byl dominantním hudebním stylem této éry. Tento jednohlasý zpěv bez doprovodu nástrojů byl klíčový pro bohoslužby a jeho výuka byla základním prvkem hudebního vzdělávání.

Kláštery, jako například benediktinský klášter v Břevnově založen roku 993, se staly centry hudebního života. Kláštery poskytovaly nejen náboženské a hudební vzdělání, ale také se staly hlavními středisky pro tvorbu a uchování hudebních rukopisů. Mniši se v nich učili nejen zpěvu, ale také psaní a čtení neumatické notace, která byla první formou hudebního zápisu. Tato notace umožňovala zaznamenávat melodie chorálu, což bylo důležité pro uchování a šíření liturgických zpěvů. Zpěv byl také jedním z hlavních způsobů, jakým se hudební vzdělávání dalo realizovat, byl to prostředek k podmanění si prostého lidu a zároveň k udržení národu u víry. Latina se stala hlavním jazykem, a tudíž liturgické zpěvy byly zpívány latinsky.¹

Hudební výchova zahrnovala také teoretické základy hudby, které byly součástí širšího vzdělávacího systému sedmi svobodných umění (trivium a quadrivium). Tento systém obsahoval program nazývaný se ars musica, který byl hudebně výchovným předmětem řadící se do kvadrivia. Kromě zpěvu se žáci učili také základy hudební teorie, včetně intervalů a modů. Součástí hudební výchovy bylo i studium textů psaných antickými autory, zejména Boëthia, jehož dílo *De institutione musica* bylo jedním ze základních textů pro studium hudební teorie v celé středověké Evropě. Tento řecký filozof a teolog rozdělil hudbu do čtyř kategorií: musica divina (hudba boží), musica mundana (hudba vesmíru), musica

¹ Viz. SMOLKA, Jaroslav. *Dějiny hudby*. Brno: TOGGA agency, 2001. ISBN 80-902912-0-1.

humana (hudba člověka) a musica instrumentalis (nástrojová hudba). Toto dělení pomáhalo studentům pochopit vztah mezi hudbou a kosmologií, což bylo důležité pro středověké myšlení. Znáмым výrokiem tohoto filozofa je: „Hudba je s námi tak přirozeně spojená, že od ní nemůžeme být odděleni, ani když bychom si to přáli.“²

Hudba byla nejen součástí bohoslužeb, ale také společenských a kulturních aktivit v kláštorech a na dvorech. Tento systém vzdělávání formoval základ pro další rozvoj hudební kultury v českých zemích a přispěl k rozvoji bohaté hudební tradice, která se rozvinula v následujících staletích.

2.1.2 Vrcholný středověk (12.-14. století)

Katedrální školy a kláštery, které byly hlavními centry hudební výchovy, se staly důležitými institucemi pro rozvoj hudební kultury. Katedrální školy, jako například školy v blízkosti katedrály sv. Víta v Praze, poskytovaly vzdělání mladým chlapcům, kteří se připravovali na kněžství. Výuka se zaměřovala na liturgický zpěv, přičemž gregoriánský chorál zůstal klíčovým prvkem hudební výchovy.

V období vrcholného středověku, známého jako gotika, došlo k zásadním politickým a ekonomickým změnám, které oslabily privilegovanou pozici církve a vedly k zesvětštění a vzniku nové společenské vrstvy měst. Ve 13. století, s nárůstem moci měst a rozvojem řemesel a obchodu, byly provedeny zásahy do školského systému a hudebně-vzdělávacího procesu. Církevní monopol na zřizování škol byl nahrazen městy, která začala zakládat školy s náboženským charakterem, avšak s rostoucími světskými prvky. Městské školy byly rozděleny na tři stupně: dětinské, partikulární a univerzitní, přičemž univerzita v Praze byla založena Karlem IV. roku 1348. Univerzita brzy převzala dohled nad školami a měla pravomoc dosazovat učitele a rektory.

Hudba byla vyučována na všech stupních městských škol s ohledem na jejich specifika. V dětinských školách se učil jednohlasý zpěv, zatímco v partikulárních školách se vyučoval kromě něj i vícehlasý zpěv. Zpěv byl považován za hlavní předmět po latině a měl být

² POČTOVÁ, Lenka. Co je hudba. In: Muzikofiletika [online]. Dostupné z: https://muzikofiletika.blogspot.com/p/blog-page_73.html. Cit. podle POČTOVÁ, L. *Vliv hudby na rozvoj osobnosti a využití muzikoterapeutických technik a prvků v pedagogické praxi*. Praha, 2014. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta filozofická, Katedra pedagogiky.

prioritou, avšak na univerzitě se hudba vyučovala pouze jako teoretická disciplína bez praktického zpěvu. Výuka hudby se v této době omezovala pouze na zpěv, nikoli na instrumentální hudbu, která nebyla ve školách zahrnuta. I když existovaly latinské učebnice hudby, jako například učebnice Václava Philomuta, první českou učebnicí hudby byla až Blahoslavova *Musica*.

Katedrální školy a kláštery, které byly hlavními centry hudební výchovy, se staly důležitými institucemi pro rozvoj hudební kultury. Katedrální školy, jako například ty při katedrále sv. Víta v Praze, poskytovaly vzdělání mladým chlapcům, kteří se připravovali na kněžství. Výuka se zaměřovala na liturgický zpěv, přičemž gregoriánský chorál zůstával klíčovým prvkem hudební výchovy. Kláštery, jako například cisterciácký klášter ve Vyšším Brodě, pokračovaly v tradici hudební výchovy započaté v raném středověku. Mniši zde nejen zpívali liturgické zpěvy, ale také komponovali a opisovali hudební rukopisy. Vrcholný středověk byl také obdobím významného rozvoje polyfonní hudby. *Ars antiqua* (stará umění) a později *ars nova* (nová umění) představovaly nové styly hudební kompozice, které zahrnovaly vícehlasý zpěv. V českých zemích se polyfonie šířila prostřednictvím katedrálních škol a univerzit, jako byla Univerzita Karlova založená v roce 1348. Polyfonní zpěv se stal součástí liturgie i světské hudby, což rozšířilo repertoár a obohatilo hudební výchovu. Vedle církevní hudby existovala i bohatá laická hudební tradice. Trubadúři a *minnesängri* šířili dvorskou hudbu, která se stala populární na šlechtických dvorech. I když tato hudba nebyla součástí formálního vzdělávání, měla významný kulturní vliv a přispívala k celkovému hudebnímu bohatství té doby. Ve vrcholném středověku se začala inscenovat školní dramata, která často zahrnovala hudební složky. Tato představení sloužila nejen jako forma zábavy, ale i jako praktická výuka hudby a dramatického umění.

Vývoj hudby před husitskými válkami je považován za klíčový pro hudební výchovu, neboť v tomto období byly vytvořeny pevné metodické, organizační a teoretické základy hudebního vzdělávání.

2.1.3 Pozdní středověk (14.-15. století)

Tento čas byl poznamenán významnými událostmi, jako byly černá smrt, stoupající ekonomické a politické napětí, a rostoucí urbanizace. Polyfonie, která se v předchozím období začala rozvíjet, dosáhla v pozdním středověku svého vrcholu. *Ars nova*, nový styl

hudební kompozice, se stal velmi populárním a zahrnoval složité vícehlasé skladby. Tento styl se vyučoval nejen v katedrálních školách, ale také na univerzitách, kde se hudba stala významnou součástí studijního programu.

Pozdní středověk byl také obdobím rozvoje městského hudebního života. Ve městech vznikaly různá bratrstva a cechy, které organizovaly hudební aktivity a slavnosti. Městské školy, které poskytovaly základní vzdělání, zahrnovaly hudbu jako důležitou součást svého programu. Hudební výchova zde zahrnovala zpěv a hru na nástroje, jako byla například výuka flétny a loutny.

2.1.4 Doba husitská – 15. století

V 15. století, v době husitské, prošla hudba a hudební výchova v českých zemích významnými změnami, které byly silně ovlivněny náboženskými a společenskými pohyby. Husitské hnutí, které začalo jako reformační hnutí vedené Janem Husem, mělo hluboký dopad na všechny aspekty kulturního života, včetně hudby.

Husité kladli velký důraz na dostupnost náboženského učení širokým vrstvám obyvatelstva, což se projevilo i v hudbě. Místo latiny se v husitských bohoslužbách začala používat čeština, což znamenalo, že liturgické písně a hymny byly zpívány v mateřském jazyce a latina začala být na ústupu. Tato změna nejen usnadnila pochopení náboženských textů, ale také umožnila širší účast věřících na bohoslužbách. Husitské písně, často označované jako "kancionály", se staly velmi populárními a byly zpívány jak při náboženských shromážděních, tak i v běžném životě.

Jednota bratrská (*unitas fratrum*), také známá jako Moravští bratři, měla významný vliv na hudbu v českých zemích. Toto náboženské a společenské hnutí vzniklo v roce 1457 jako pokračovatel husitské reformace a kladlo důraz na jednoduchost a přístupnost náboženské praxe, včetně hudby. Bratři se snažili o to, aby bohoslužby byly srozumitelné a účastnili se jich všichni věřící, což se projevilo i v jejich hudbě.³ Po bitvě na Bílé Hoře došlo ke zhoršení postavení této církve a jejich znemožnění, ostatně jako dalších protestantských církví a začala se tak konat tajná shromáždění např. na Hynště. Hynšta byl skalní hrad, kde byla

³ Viz GREGOR, Vladimír a Tibor SEDLICKÝ. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. ISBN 80-7058-131-X.

jedna světnička zformována do podoby modlitebny a měli se v ní ukrývat čeští bratři. Ovšem tato informace není prameny nijak podložena a o důvěryhodnosti této domněnky je možno jen spekulovat. V dnešní době se k odkazu původní jednoty hlásí hned několik církví, jako např. Církev bratrská, Českobratrská církev evangelická a Bratrská jednota baptistů.

Jedním z nejvýznamnějších hudebních děl této doby je *Jistebnický kancionál*, který obsahuje sbírku husitských písní a hymnů. Tento rukopis, který pochází z první poloviny 15. století, je důležitým svědectvím o hudební kultuře pocházející z doby husitské. Obsahuje nejen liturgické písně, ale také bojové hymny, které husité zpívali během svých vojenských tažení. Autor nejznámějších písní jako *Ktož jsú boží bojovníci a Povstaň, povstaň veliké město pražské* je Jan Čapek z Tábora.⁴ Na tento typ kancionálu dále navazuje v pozdějších obdobích např. *Chrudimský graduál* z roku 1530, *Benešovský kancionál* z roku 1575 nebo *Šamotulský kancionál* z roku 1561, který byl sepsán za účasti Jana Blahoslava.

Husitská hudba byla charakteristická svou jednoduchostí a zpěvností, což umožňovalo snadnou zapamatovatelnost a širokou účast zpěváků. Husitské chorály často obsahovaly melodie známé z lidové hudby, což je činilo přístupnými pro širokou veřejnost. Tato inkluzivita byla klíčovým prvkem husitské hudební výchovy, která se zaměřovala na zpřístupnění náboženských a hudebních znalostí všem věřícím.⁵

Vedle náboženské hudby existovala i světská hudba, která se nadále rozvíjela. Městská bratrstva a cechy organizovaly hudební slavnosti a veřejné koncerty, které byly oblíbené mezi městským obyvatelstvem. Hudba se stávala důležitým prvkem společenského a kulturního života.

2.2 Hudební výchova během české renesance v období humanismu

Toto období bylo charakterizováno renesančním humanismem, který kladl důraz na vzdělání, umění a vědu. Humanismus přinesl nový pohled na jedince, zaměřující se na svobodného, vzdělaného člověka společně s oživením starověkých ideálů krásy a dobra.

⁴ BRABCOVÁ, J. Pojetí eucharistie v kancionálech 16. a 17. století. Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra historie. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/319f10/600300>.

⁵ Viz GREGOR, Vladimír a Tibor SEDLICKÝ. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. ISBN 80-7058-131-X.

Zároveň se také stavěl proti nadvládě církve a feudalismu. Toto hnutí se zrodilo jako reakce na středověkou scholastiku a teocentrismus, které dominovaly evropskému myšlení.

Literátská bratrstva hrála klíčovou roli v podpoře vzdělanosti a hudebního vzdělávání, zakládala školy a vydávala zpěvníky jako mladoboleslavský a rakovnický kancionál, čímž podpořila rozvoj zpěvu a hudby ve školách. V 16. století byla hudební výchova i přesto stále silně ovlivněna církevními institucemi, které měly významný vliv na výběr učitelů i obsah výuky. Učitelé hudby, stejně jako jiní pedagogové, byli často dosazováni církví a jejich postavení ve společnosti nebylo vždy příznivé. Plat učitelů byl mnohdy nižší než plat sluhů, což odráželo jejich nízké společenské postavení a obtížné pracovní podmínky.

Učitelé hudby ve školách a katedrálních institucích museli být dobře vzdělaní v oblasti hudební teorie i praxe. Přestože jejich platové podmínky byly špatné, vyžadovaly se od nich vysoké odborné znalosti i schopnost učit zpěv, hru na nástroje a hudební kompozici. Někteří z nich, zejména ti, kteří působili v bohatších městských školách nebo na šlechtických dvorech, mohli mít o něco lepší podmínky, avšak obecně platilo, že učitelství nebylo povoláním, které by přinášelo značné materiální výhody.

Žáci hudebních škol pocházeli z různých společenských vrstev. Církevní školy, které byly nejdůležitějšími institucemi pro hudební vzdělávání, přijímaly chlapce připravující se na kněžství, ale i další studenty z měšťanských rodin. Vzdělávání bylo přísné, disciplinované, s důrazem na zvládnutí liturgického zpěvu, gregoriánského chorálu a později i polyfonní hudby. Studenti se učili také základům hudební teorie, což zahrnovalo notaci, harmonii a kontrapunkt. Život žáků byl často náročný a vyžadoval pevný denní režim. Ten zahrnoval nejen hudební výuku, ale také studium dalších předmětů a náboženské praxe.⁶ Ti nejtalentovanější žáci mohli pokračovat ve studiu na univerzitách, kde se hudba stala součástí širšího humanistického vzdělání, případně mohli najít uplatnění jako kostelní hudebníci, skladatelé či učitelé. Pro mnoho studentů však hudební vzdělání znamenalo především přípravu na účast v liturgickém životě nebo na práci ve městských ceších a bratrstvech, které organizovaly hudební aktivity. Žáci se svými učiteli tvořili tzv. studentské

⁶ Viz GREGOR, Vladimír a Tibor SEDLICKÝ. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. ISBN 80-7058-131-X.

písně jako byl například Mastičkář. Jednalo se o způsob, jak si úspěšné přivydělat, aby žáci i učitelé měli z čeho žít.

Renesance přinesla do českých zemí nové hudební formy a žánry. Polyfonie, která se rozvinula v předchozích stoletích, dosáhla svého vrcholu. Renesanční skladatelé, jako například Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic, přinesli do české hudby nové prvky a techniky. Harant byl nejen významným skladatelem, ale také cestovatelem a sběratelem hudebních rukopisů, což přispělo k obohacení české hudební kultury. Jedním z jeho příspěvků v hudbě je například pětihlasá parodická mše *Missa quinis vocibus super Dolorosi martir*.

Světská hudba rovněž zaznamenala rozkvět. Dvorská hudba, zahrnující různé formy taneční a instrumentální hudby, byla velmi populární. Na šlechtických dvorech se pořádaly hudební slavnosti a koncerty, které byly příležitostí pro prezentaci nových skladeb a talentů. Městské školy zahrnovaly hudební výchovu jako důležitou součást svého programu, což přispělo k šíření hudebních znalostí mezi širší populací. Knižní tisk se v 16. století stal dostupnějším. Tisknuté kancionály, sbírky madrigalů a instrumentálních skladeb umožnily širší dostupnost hudebních děl. Zásadou tisku se hudební repertoár rychle rozšiřoval a stal se dostupnějším pro amatérské hudebníky i profesionály.⁷

2.3 Počátky baroka v českých zemích – doba pobělohorská

Po bitvě na Bílé Hoře v roce 1620, třicetileté válce a popravě českých pánů upevnili katoličtí Habsburkové svou moc na našem území. Nekatolíci byli vyhnáni a země trpěla hladomorem a nedostatkem vyšší šlechty, kterou nahradili katolíci z ciziny. Začala rekatolizace, zrušily se partikulární s bratrskými školami a školství ovládli jezuité.

Rekatolizace, kterou církev a státní moc prosazovaly, vedla k odchodu mnoha protestantských intelektuálů a hudebníků do exilu, čímž se změnil kulturní a hudební život v českých zemích. Katolická církev znovu získala kontrolu nad školstvím a významně ovlivňovala hudební vzdělávání. Jezuité podporovali hudbu ve svých školách, kde se hrála divadla, oratoria, a ze studentů byli hudebníci. Kromě toho zakládali a spravovali školy nebo kolegia, kde byla hudba důležitou součástí vzdělávacího programu. Hudební výchova v

⁷ ČERNÝ, Jan a kolektiv. *Hudba v českých dějinách*. Praha: Supraphon, 1983. ISBN 978-80-705-8163-6.

jezuitských školách byla na vysoké úrovni. Jezuitské koleje se staly ohnisky hudebního života, kde se nejen učilo, ale také se zde konaly veřejné koncerty a divadelní představení s hudebním doprovodem. Jezuité využívali hudbu jako prostředek náboženské propagandy, čímž přispívali k šíření katolické víry.⁸

Barokní hudba se vyznačovala emotivností, dynamikou a zdůrazněním kontrastů. Varhanní hudba, kantáty, oratoria a mše byly oblíbené žánry. Kostelní hudba hrála významnou roli a církevní instituce podporovaly skladatele a hudebníky. Klášterní školy byly obnoveny a fungovaly až do reforem Marie Terezie. Piaristé se zaměřili na osiřelé děti, poskytujíc jim výchovu a vzdělání. Významným centrem hudebního života se stala pražská katedrála sv. Víta, kde působili přední skladatelé a hudebníci té doby. Jedním z nejvýznamnějších barokních skladatelů v českých zemích byl Adam Michna z Otradovic, jehož duchovní písně a mše patří k vrcholům české barokní hudby. Michna byl také učitelem hudby a jeho práce měla vliv na další generace hudebníků.

2.4 Klasicismus a pedagogika hudební výchovy českých zemích

Vláda Marie Terezie, která trvala od roku 1740 až do její smrti v roce 1780, byla jedním z nejvýznamnějších období v dějinách Habsburské monarchie. Marie Terezie provedla řadu reforem, které měly zásadní dopad na správu státu, školství, ekonomiku a armádu. Jednou z nejvýznamnějších reforem byla reforma školství, která položila základy moderního vzdělávacího systému v rakouských zemích, včetně těch českých.

Reforma školství byla nezbytná kvůli několika hlavním důvodům. V první polovině 18. století byla vzdělanost obecné populace nízká a školství bylo převážně v rukou církve, což omezovalo přístup ke vzdělání pro širší vrstvy obyvatelstva. Navíc rostoucí potřeba kvalifikované pracovní síly a administrativního aparátu v modernizujícím se státě vyžadovala reformu, která by zajistila systematické a univerzální vzdělání.

Marie Terezie pracovala na reformě školství společně s významnými poradci a odborníky, mezi něž patřil například Gerhard van Swieten, který byl jejím osobním lékařem a významným osvícenským reformátorem. Další klíčovou osobností byl Johann Ignaz von Felbiger, pedagog a reformátor, který se podílel na zavádění nových metod výuky a

⁸ ČERNÝ, Jan a kolektiv. *Hudba v českých dějinách*. Praha: Supraphon, 1983. ISBN 978-80-705-8163-6.

organizace škol. Sepsal také slabikář s názvem *ABC - Namenbüchlein zum Gebrauche der Schulen in den kaiserlich-königlichen Staaten* („Slabikář pro potřebu škol v císařsko-královských státech“), který jako jediný byl schválen Marií Terezií. Dalším významným spisem byla *Methodní kniha*, která vedla učitele ke správnému vedení hromadné výuky ve školách. „Mimořádnou předností knihy bylo i to, že autor popisoval všechny pedagogické zásady značně podrobně a konkrétně.“⁹

Reforma školství 6. prosince v roce 1774 zavedla povinnou školní docházku pro děti ve věku od 6 do 12 let. Bylo stanoveno, že každý občan má právo na základní vzdělání. Také byla vytvořena síť hlavních a triviálních škol (základních škol), kde se vyučovaly základní dovednosti jako čtení, psaní, počítání a základy náboženství. Reforma rovněž zahrnovala vytvoření normálních škol (normalschulen), které sloužily jako vzorové školy pro přípravu učitelů. Tyto školy měly za úkol zvyšovat kvalifikaci učitelů a zlepšovat kvalitu výuky.¹⁰ Učitelé museli absolvovat speciální kurzy a zkoušky, což vedlo ke zvýšení jejich odborné úrovně a společenského postavení. Kromě zavedení povinné školní docházky a zlepšení přípravy učitelů zahrnovala reforma také sjednocení a standardizaci školních osnov. To mělo za cíl zajistit jednotnou úroveň vzdělání po celé monarchii a odstranit rozdíly mezi jednotlivými regiony. Nové učební osnovy kladly důraz na praktické znalosti a dovednosti, které byly potřebné pro moderní hospodářství a administrativu. Učitelé hudby, kteří dříve působili převážně v církevním prostředí, začali nacházet uplatnění i v městských školách a na šlechtických dvorech. Platové podmínky učitelů se postupně zlepšovaly, ačkoliv stále zůstávaly pod úrovní mnoha jiných povolání. Reformy Marie Terezie a Josefa II. zavedly standardizované platy pro učitele, což jim poskytlo jistotu a stabilitu. Přesto však mnozí učitelé hudby museli doplňovat své příjmy soukromými hodinami nebo působením jako hudebníci při církevních obřadech a společenských událostech.

⁹ MORKES, František. Tereziánská reforma v českém školství. In: Metodický portál RVP.CZ [online]. [cit. 2006-18-10]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/827/TEREZIANSKA-REFORMA-V-CESKEM-SKOLSTVI.html>.

¹⁰ MORKES, František. Tereziánská reforma v českém školství. In: Metodický portál RVP.CZ [online]. [cit. 2006-18-10]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/827/TEREZIANSKA-REFORMA-V-CESKEM-SKOLSTVI.html>.

Josef II. dále zavedl sekularizaci školství, což znamenalo, že církevní vliv na vzdělávání se postupně snižoval. Církevní školy, které byly tradičně centry hudební výchovy, ztrácely svůj význam a s nimi i důraz na výuku zpěvu a hudby. Tento posun směrem k sekulárnímu a utilitárnímu vzdělávání vedl k tomu, že hudební výchova se stala méně důležitou součástí školních osnov. Dalším faktorem byl ekonomický pragmatismus tehdejších reforem. V době, kdy se kladl důraz na efektivitu a technické dovednosti, byla hudební výchova považována za méně relevantní pro hospodářské potřeby společnosti.¹¹ Učitelé se více soustředili na předměty, které byly považovány za užitečnější pro budoucí pracovní sílu, což vedlo k dalšímu oslabování role hudby ve vzdělávání. Ačkoliv reformy Marie Terezie a Josefa II. přinesly mnoho pozitivních změn v oblasti vzdělávání, měly také za následek úpadek hudební výchovy. Zpěv a hudba, které dříve hrály významnou roli ve školním životě, byly postupně odsouvány na okraj, což znamenalo, že nové generace studentů měly k hudebnímu vzdělání omezený přístup.

2.5 Hudební výchova v průběhu Českého národního obrození

Cílem obrození bylo obnovit český jazyk, kulturu a národní identitu, které byly v důsledku germanizace a dlouhodobé nadvlády Habsburků ohroženy. Název "obrození" odkazuje na znovuzrození našeho českého národa, jehož kultura a jazyk byly v předchozích staletích potlačeny. Na počátku 19. století byla hudební výchova v českých zemích stále ovlivněna reformami Marie Terezie a Josefa II. Povinná školní docházka a standardizace školství vedly k určitému úpadku hudební výchovy, která byla odsouvána ve prospěch praktických předmětů. Nicméně, s postupujícím národním obrozením začala hudební výchova opět nabývat na významu, zvláště díky snaze českých vlastenců o zachování a rozvoj národní kultury. V hudbě se objevila snaha o integraci českých lidových motivů a melodií do klasických skladeb, avšak vrcholem obrozeneckých tendencí byla česká opera. V letech národního obrození napsal František Škroup (1801–1862) původní českou zpěvohru *Dráteník*. Ta měla úspěšnou premiéru v r. 1826, kde autor hudby dokonce sám zpíval titulní roli. Byla hrána nejen v českých městech, ale také v Polsku. Píseň *Kde domov můj*, složená

¹¹ KOVAŘÍK, Vladimír. *Vývoj hudební výchovy na českých školách*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

pro hru Josefa Kajetána Tyla (1808–1856) s názvem *Fidlovačka* (premiéra byla v r. 1834), se časem stala natolik populární, že byla r. 1918 ustanovena naší českou státní hymnou.

Nezanedbatelnou roli začínalo hrát i „hudební vypravěčství“, které vyjadřovalo faktický obsah v opeře, ale i v čistě instrumentálních opusech. Tento záměr nejlépe splňovala kompoziční forma – symfonická báseň. Jelikož se jednalo o díla programní hudby, záleželo zde na tom, aby skladba znázorňovala, tj. zhudebnila příběh či obraz nejčastěji nějaké pohádky, mýtu, legendy či obrazu krajiny. Zakladatelem této formy byl Ferenc Liszt a u nás s tím na pódiu nastupují čeští skladatelé jako: Antonín Dvořák (*Kytice*), Zdeněk Fibich (*Bouře* Op. 46, *V podvečer* Op. 39)¹² a Bedřich Smetana (*Má vlast*). Zajímavostí je, že v této době vznikla řada hudebních festivalů a soutěží, které podněcovaly hudební kreativitu a poskytovaly platformu pro mladé talenty. Například v roce 1881 byl založen Český hudební fond, který podporoval skladatele a hudebníky formou stipendií a grantů.

Jednou z nejvýraznějších osobností české hudby 19. století byl již zmíněný Bedřich Smetana (1824-1884), často označovaný za "otce české hudby". Smetana také založil a vedl Prozatímní divadlo v Praze, kde měl zásadní vliv na rozvoj české operní tvorby. Navzdory postupné ztrátě sluchu, kterou trpěl od svých padesáti let, s ní složil velkolepá díla jako např. Smyčcový kvartet č. 1 *Z mého života*, *Z domoviny* (dvě dua pro housle a klavír), anebo zmíněný cyklus symfonických básní *Má vlast*. Jeho opery, například *Prodaná nevěsta*, *Libuše* nebo symfonická báseň *Vltava* se staly základními kameny českého národního repertoáru. Dalším vlivným skladatelem této doby byl Antonín Dvořák (1841-1904), jehož hudba byla ovlivněna českou lidovou hudbou i šumavskou krajinou. Jeho nejznámějším dílem je *Novosvětská symfonie*, která byla inspirována jeho pobytem v USA a která se stala první skladbou hranou na Měsíci. Dvořák byl nejen skladatelem, ale také pedagogem, který podporoval mladé talenty a přispíval k rozvoji hudební výchovy.

Kromě rozvoje klasické hudby se v 19. století rozvíjelo také hudební vzdělávání na českých školách. Zakládání hudebních škol a konzervatoří hrálo zásadní roli při výchově mladých talentů a uchovávání hudebního dědictví země.¹³ Významným příkladem je Pražská

¹² Fibich.cz [online]. ©2006. Dostupné z: <http://www.fibich.cz/cz/zdenek-fibich/dilo/>.

¹³ MŮHLOVÁ, Klára Hedvika. *Czech and Slovak Music Theory in the Long 19th Century and It's Contextual Transformations. In Between Centres and Peripheries. Music in Europe from the French Revolution until WWI (1789-1914)*. International Virtual Conference, 06-09 May 2021. 2021.

konzervatoř, založená v roce 1811, která se stala přední institucí hudebního vzdělávání v regionu. Konzervatoř poskytovala vzdělání v oboru hry na různé hudební nástroje, kompozice, hudební teorie a vychovala mnoho významných hudebníků či skladatelů.¹⁴

2.6 Hudební výchova v 1. pol. 20. st.

Dvacáté století bylo obdobím dramatických, politických a společenských změn. Počínaje vznikem Československa v roce 1918, přes nacistickou okupaci během druhé světové války, následnou čtyřicetiletou komunistickou vládu, až po sametovou revoluci a přechod k demokracii v roce 1989. Pestrost těchto událostí se odráží i ve změnách osnov hudební výchovy a celkově ve školství jako takovém, které v první polovině 20. století ještě silně reflektovalo vlastenecké cítění a mezinárodně politický zápas. Teoretický obsah se do osnov zavedl až v roce 1907, kdy tehdejší hudební výchova zastávala formu pouze klasického zpěvu. Tato změna vydržela do roku 1915, kdy přišla další reforma trvajícím do roku 1930, která už reflektovala posun doby.¹⁵ V roce 1928 došlo i k novému zkušebnímu řádu pro pedagogii hudební výchovy. Jelikož byl nedostatek aprobovaných učitelů ve školách, učitel musel nyní absolvovat čtyři roky studia na konzervatoři a další teoretické studium na vysoké škole.

Učební osnovy byly aktualizovány tak, aby zahrnovaly více českého a slovanského hudebního repertoáru, čímž se odklonily od předchozího zaměření na němčinu. Hudební výchova byla více začleněna do všeobecných školních osnov a specializované hodiny hudební výchovy se staly povinnými na základních i středních školách.¹⁶ Rozšířeny a zmodernizovány byly také vzdělávací programy pro učitele, které se zaměřily na vybavení pedagogů dovednostmi pro výuku hudební výchovy, teorie a interpretace. Tyto změny byly vedeny snahou pěstovat prostřednictvím hudby silný smysl pro českou národní identitu a také zajistit širší přístup obyvatelstva k hudebnímu vzdělání. Od učitelů hudby se nyní

¹⁴ ŠMÍDOVÁ, Ludmila. ...paper and lead...: Praha: Národní knihovna České republiky, 1977. ISBN 978-80-7050-763-6.

¹⁵ WINKLEROVÁ, Z. *Hudební výchova - vývoj a význam předmětu s přihlédnutím ke kontextu historie českého školství*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, Katedra hudební kultury. Dostupné také z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/19784/1/DP%20Hudebni%20vychova.pdf>

¹⁶ KODEJŠKA, Miloš. Domestic and foreign contexts of czech music education. *Paedagogica musica*. 2010, č. 3. ISSN 2788-2047. Dostupné také z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/50655/2/e-verze-2-6-24.pdf>.

očekávalo, že budou svým žákům předávat nejen technické hudební dovednosti, ale také jim vštěpovat vlastenecké a kulturní hodnoty.

Vedle těchto vzdělávacích reforem na počátku 20. století je nutno zmínit několik vlivných českých skladatelů. Jednou z nejvýznamnějších osobností byl Leoš Janáček (1854-1928), jehož opery, sborová díla a komorní skladby do značné míry čerpaly z moravské lidové hudby a tradic. Janáčkův novátorský kompoziční styl, který zahrnoval prvky řečových vzorů a rytmů, zpochybnil dobové konvence a připravil půdu pro modernistické hnutí v české hudbě. Dalším klíčovým skladatelem byl absolvent Pražské konzervatoře, Vítězslav Novák (1870-1949), v jehož orchestrálních a komorních dílech se mísily vlivy romantismu a impresionismu s výrazně českými lidovými prvky. Novákova hudba byla hojně provozována doma i v zahraničí a pomohla zviditelnit české skladatele na světové scéně. Během náročných protektorátních let složil významné symfonické básně jako například *Svatováclavský triptych* (1941) anebo *De profundis* (1941) pro orchestr a varhany. Na počátku 20. století navíc pokračoval úspěch skladatelů jako jsou Antonín Dvořák nebo Bedřich Smetana, jejichž díla se hluboce zapsala do českého národního povědomí.

2.7 Druhá polovina 20. století

Na počátku šedesátých let 20. století byla v Československu přijata nová ústava, která potvrzovala vedoucí úlohu komunistické strany v tehdejší Československé socialistické republice. Reformy, které měly zlepšit krizovou situaci, vedly k zásahu vojsk Varšavské smlouvy a prosovětským komunistům ve vedení strany. Hudební výchova v této době se pokoušela navázat na novátory jako Vladimír Helfert, ale nedosáhla zamýšlených zlepšení a musela se vypořádat s rostoucím zájmem mládeže o populární hudbu. Tradiční lidová píseň se stala pro mládež archaickou, zatímco populární hudba se stala středem zájmu. Helfert zdůrazňoval důležitost hudební výchovy až do věku dospělosti, avšak v šedesátých letech se tato výchova potýkala s nedostatečnou přípravou učitelů, chybějícími hudebními nástroji a neadekvátními osnovami. Na základních školách často učitelé nebyli schopni efektivně vyučovat hudební výchovu, což potvrzují zprávy o učitelích bez hudební kvalifikace a chybějících nástrojích. Hudební výchova byla na vyšších stupních škol zanedbávána a volitelné aktivity byly omezené. Navzdory reformám a snahám o zlepšení zůstával stav hudební výchovy neuspokojivý. Výzkumy z tehdejších let ukazují, že jedinec, který

nedosáhne pochopení artificiální hudby do věku dospělosti, k tomu později dospěje zřídka. Tento problém byl známý už ve 30. letech, kdy Helfert usiloval o povinnou hudební výchovu po celou školní docházku až do 18 let.¹⁷ Důležité je zmínit, že už v tehdejších osnovách se kladl důraz na prosazení instrumentálně-vokálních či hudebně-pohybových aktivit v hodině hudební výchovy, ale takových ambic se v realitě nikdy nedosáhlo.

Po invazi vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 se komunistická strana snažila tvrdě upevnit svou moc. Vláda usilovala o zabezpečení vysoké životní úrovně, což bylo ve zhoršující se ekonomice nemožné. Čistky mezi významnými osobnostmi a cenzura vyvolaly odpor, který vyústil ve snahy o změny, jako bylo hnutí Charta 77, tvrdě potlačované vládou. Napětí ve společnosti, ekonomické problémy a vnitropolitická situace předznamenávaly nutnost změn. V oblasti hudební výchovy se situace nezměnila. V 70. letech přetrvávaly starší požadavky, obohacené o nové poznatky z psychologie vývoje jedince. Zdůrazňovala se potřeba estetické výchovy ve vzdělání, tedy i hudební výchovy. Důležitá byla aktivní účast žáků na tvorbě estetických hodnot. Školy měly pomoci, ale otázky financování, kvalifikace učitelů a pomůcek zůstávaly nevyřešeny. V 70. letech vznikly různé instituce zabývající se hudební výchovou, například Česká hudební společnost (ČHS) založená v roce 1975. ČHS se starala o školskou i širší hudební výchovu a udržovala kontakty se zahraničím, navzdory omezením kontaktů se západními státy. Primární náplň této společnosti spočívala v organizování a rozvoji koncertů pro dětské sbory nebo konání zájmových kroužků a táborů.

V 80. letech se krize prohloubila, což vedlo k rostoucím snahám o reformy. Tvrdý zásah policie proti demonstraci 17. listopadu 1989 spustil sametovou revoluci, která vedla k pádu komunistického režimu. Konference o hudební výchově v 80. letech znovu řešily dlouhodobé problémy. Diskutovalo se o potřebě přizpůsobit hudební výchovu novým společenským podmínkám, zlepšit její postavení ve školách a uznat její vliv na etiku, hodnoty a estetické schopnosti jedince. Přes dlouhodobé požadavky na zlepšení zůstávala hudební výchova omezená a špatně financovaná. Například povinná hudební výchova byla v 8. a 9. ročníku zrušena, což vedlo k přetížení učiva v nižších ročnících. Snahy o zlepšení

¹⁷ HELFERT, Vladimír. *Základy hudební výchovy na nehudebních školách*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956.

postavení hudební výchovy pokračovaly i po roce 1989, kdy bylo možné realizovat nové přístupy a větší propojení s výtvarnou výchovou. Cílem bylo vychovat jedince, kteří by byli odolní vůči tlakům masové kultury a schopni ocenit estetické hodnoty na základě svobodného výběru.

2.8 Hudební výchova na přelomu 20. století a 21. století

Po roce 1989 nastaly v Československu významné změny, které vedly k přechodu od totalitního režimu k demokracii. První svobodné volby v roce 1990 přinesly změnu vlády a umožnily větší svobodu občanů a obnovení kontaktů se západními zeměmi, které se staly vzorem pro novou politickou a ekonomickou orientaci republiky. Devadesátá léta byla také obdobím rozdělení Československa na Českou a Slovenskou republiku a integrace do západních struktur. Reformy zasáhly i vzdělávací systém, který se začal oprošťovat od marxisticko-leninských ideálů. Myšlenky reformní pedagogiky, známé již od 20. let 20. století, získaly po roce 1989 větší prostor k realizaci. Do českých škol se dostaly nové pedagogické přístupy, jako jsou Montessori škola, Waldorfská škola nebo Daltonský plán, které kladly důraz na individuální potřeby žáků, školní a třídní klima, propojení školy s životem a rodinou a na aktivní zapojení žáků do výuky. Tyto změny se dotkly i hudební výchovy, která byla znovu zařazena do osnov vyšších ročníků základních škol a gymnázií. Kritika dosavadního stavu, kdy byla hudební výchova vnímána převážně jako naukový předmět bez aktivního zapojení žáků, vedla k požadavku na její transformaci. Hudební výchova měla nově zahrnovat instrumentální a hudebně-pohybové činnosti, poslech hudby a zpěv s důrazem na kreativitu žáků a učitelů. Pedagogové se opět obrátili k Vladimíru Helfertovi a jeho konceptu hudebnosti, který zdůrazňoval pozitivní vztah k hudbě a její estetické hodnoty. Cílem bylo přivést žáky k rozpoznání a ocenění kvalitní hudby, což bylo v kontrastu s masovou kulturou, která dominovala mediálnímu prostoru. Hudební výchova měla být prostředkem k výchově jedinců schopných vnímat hudební hodnoty a orientovat se v současném hudebním světě. Na přelomu tisíciletí se hudební výchova zaměřila na hledání estetických hodnot v hudbě a jejich využití k osobnímu rozvoji. Přes zlepšení stavu hudební výchovy zůstává výzvou její adaptace na rychle se měnící hudební a technologické prostředí. Zatímco technický pokrok umožnil široký přístup k hudbě, školní hudební výchova měla omezené možnosti a prostor pro zařazení populární hudby, která žáky přirozeně obklopovala

mimo školní prostředí. Přesto zůstala klíčovou oblastí pro seznámení studentů s uměleckou hudbou, s níž se mnozí setkávali pouze ve škole. Výzkumy ukázaly, že nejvhodnější období pro formování hudebních hodnot je mezi 10.-15. rokem věku, což vedlo k důrazu na kvalitní hudební výchovu v posledních ročnících základních škol.

Hudební výchova je stále vnímána jako oddychová aktivita, což přispívá k jejímu podceňování, navzdory dlouhodobému povědomí o její důležitosti pro formování osobnosti a častému tématu pedagogických konferencí.

3 Hudební výchova a interaktivní hry v RVP ZV

3.1 Obecné informace o RVP ZV

RVP ZV je zkratka pro Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Jedná se o kurikulární dokument, který vymezuje závazný rámec vzdělávání pro 1. a 2. stupeň základních škol v České republice. Dle dostupných informací na elektronické doméně programu má rámcový vzdělávací program pět hlavních bodů, dle kterých se orientuje školství v ČR.

Prvním bodem jsou **Vzdělávací oblasti**, který vymezuje několik kategorií vzdělávacích oblastí, do které jsou zahrnuty veškeré vzdělávací předměty (např. Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce). Dále definuje **očekávané výstupy a učivo** pro jednotlivé vzdělávací oblasti a období (1. období 1. stupně, 2. období 1. stupně, 3. období 2. stupně). Stanovuje **průřezová témata** (osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova, environmentální výchova, mediální výchova). Vymezuje **klíčové kompetence** (kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní). Posledně umožňuje školám vytvářet vlastní školní vzdělávací programy (**ŠVP**) podle zásad RVP ZV.¹⁸

¹⁸ NPI. REVIZE RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ [online]. Dostupné z: <https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani/vzdelavaci-oblasti/uak/htd>.

3.2 Hudební výchova v RVP ZV

Vzdělávací obor Hudební výchova se rámcovém vzdělávacím programu nachází ve vzdělávací oblasti Umění a kultura spolu s Výtvarnou výchovou. Pokud se podíváme konkrétněji, hudební výchova je i v menší podskupině spolu taneční a dramatickou výchovou.

Jak je zmíněno v RVP ZV, hudební výchova má za cíl rozvíjet hudební dovednosti, porozumění hudebnímu dědictví a estetické vnímání. Má vést žáka prostřednictvím čtyřech složek, které jsou definovány takto:

„Vedou žáka prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností k porozumění hudebnímu umění a k jeho využívání jako svébytného prostředku komunikace.“¹⁹

Zároveň poukazuje na to, že tyto aktivity stimulují představivost, umožňují kreativitu a seberealizaci, podporují celkový rozvoj osobnosti žáků, zlepšují jejich emoční inteligenci a komunikační dovednosti, a zároveň přináší radost a prospěch z hudby jako univerzálního prostředku lidského vyjadřování.²⁰ Nad těmito třemi oblastmi se uvádějí tři základní obsahové domény HV jako komplexně výchovný rozvoj žáka, tj. hudební produkce, recepce a reflexe. Těmito složkami se zabývá integrativní hudební pedagogika, kterou tvoří šest didaktických celků v podobě otázek:

- Jak se hudba zhotovuje?
- Jak se hudba provádí?
- Jak se hudba zprostředkovává?
- Proč lidé pěstují a poslouchají hudbu?
- Proč lidé kupují a prodávají hudbu?
- Jak je poslouchané uzpůsobeno a jak je tato uzpůsobenost poslouchána?

¹⁹ NPI. REVIZE RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ [online]. Dostupné z: <https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani/vzdelavaci-oblasti/uak/htd>.

²⁰ NPI. REVIZE RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ [online]. Dostupné z: <https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani/vzdelavaci-oblasti/uak/htd>.

3.2.1 Obsah učiva jednotlivých složek v hudební výchově v RVP ZV

Vokální činnosti

Tato složka se také v RVP ZV nazývá Zpěv. Jedná se o složku, která zahrnuje komplexní rozsah činností.

- „pěvecký a mluvní projev – rozšiřování hlasového rozsahu, hlasová hygiena, hlasová nedostatečnost a některé způsoby její nápravy, mutace, vícehlasý a jednohlasý zpěv, deklamace, techniky vokálního projevu (scat, falzet apod.), jejich individuální využití při zpěvu i při společných vokálně instrumentálních aktivitách
- intonace a vokální improvizace – diatonické postupy v durových a mollových tóninách, improvizace jednoduchých hudebních forem
- hudební rytmus – odhalování vzájemných souvislostí rytmu řeči a hudby, využívání rytmických zákonitostí při vokálním projevu

Instrumentální činnosti

- hra na hudební nástroje – nástrojová reprodukce melodií (motivků, témat, písní, jednoduchých skladeb), hra a tvorba doprovodů s využitím nástrojů Orffova instrumentáře, keyboardů a počítače, nástrojová improvizace (jednoduché hudební formy)
- záznam hudby – noty, notační programy (např. Capella, Finale, Sibelius) a další způsoby záznamu hudby
- vyjadřování hudebních i nehudebních představ a myšlenek pomocí hudebního nástroje – představy rytmické, melodické, tempové, dynamické, formální
- tvorba doprovodů pro hudebně dramatické projevy

Hudebně-pohybové činnosti

- pohybový doprovod znějící hudby – taktování, taneční kroky, vlastní pohybové ztvárnění
- pohybové vyjádření hudby v návaznosti na sémantiku hudebního díla – pantomima, improvizace
- pohybové reakce na změny v proudu znějící hudby – tempové, dynamické, rytmickometrické, harmonické

- orientace v prostoru – rozvoj pohybové paměti, reprodukce pohybů prováděných při tanci či pohybových hrách

Poslechové činnosti

- orientace v hudebním prostoru a analýza hudební skladby – postihování hudebně výrazových prostředků, významné sémantické prvky užití ve skladbě (zvukomalba, dušmalba, pohyb melodie, pravidelnost a nepravidelnost hudební formy) a jejich význam pro pochopení hudebního díla
- hudební dílo a její autor – hudební skladba v kontextu s jinými hudebními i nehudebními díly, dobou vzniku, životem autora, vlastními zkušenostmi (inspirace, epigonství, kýč, módnost a modernost, stylová provázanost)
- hudební styly a žánry – chápání jejich funkcí vzhledem k životu jedince i společnosti, kulturním tradicím a zvykům
- interpretace znějící hudby – slovní charakterizování hudebního díla (slohové a stylové zařazení apod.), vytváření vlastní soudů a preferencí²¹

3.2.2 Očekávané výstupy žáků dle RVP ZV pro 1. stupeň

Očekávané výstupy jsou deklamace, které značí to, co by žák měl na konci studia ovládat. Výstupy pro 1. stupeň se rozdělují na 1. období a 2. období. Jelikož se tato práce hlavně zaměřuje na 2. stupeň, bude zde vyjmenováno jen pár výstupů týkajících se 1. stupně základní školy. Žák:

- „zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase
- rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby
- rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální²²

²¹ NPI. REVIZE RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ [online]. Dostupné z: <https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani/klicove-kompetence>.

²² NPI. REVIZE RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ [online]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10643>.

- „využívá na základě svých hudebních schopností a dovedností jednoduché popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní
- ztvárňuje hudbu pohybem s využitím tanečních kroků, na základě individuálních schopností a dovedností vytváří pohybové improvizace²³“

3.2.3 Očekávané výstupy žáků dle RVP ZV pro 2. stupeň

Žák:

- „využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách
- uplatňuje získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu i při mluvním projevu v běžném životě; zpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase i vícehlase, dokáže ocenit kvalitní vokální projev druhého
- reprodukuje na základě svých individuálních hudebních schopností a dovedností různé motivy, témata i části skladeb, vytváří a volí jednoduché doprovody, provádí jednoduché hudební improvizace
- realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností písně a skladby různých stylů a žánrů
- rozpozná některé z tanců různých stylových období, zvolí vhodný typ hudebně pohybových prvků k poslouchané hudbě a na základě individuálních hudebních schopností a pohybové vyspělosti předvede jednoduchou pohybovou vazbu
- orientuje se v proudu znějící hudby, vnímá užité hudebně výrazové prostředky a charakteristické sémantické prvky, chápe jejich význam v hudbě a na základě toho přistupuje k hudebnímu dílu jako k logicky utvářenému celku
- zařadí na základě individuálních schopností a získaných vědomostí slyšenou hudbu do stylového období a porovnává ji z hlediska její slohové a stylové příslušnosti s dalšími skladbami
- vyhledává souvislosti mezi hudbou a jinými druhy umění²⁴“

²³ NPI. REVIZE RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ [online]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10646>.

²⁴ NPI. REVIZE RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ [online]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10647>.

3.3 Pozice interaktivních her v RVP ZV

Jak bylo výše zmíněno, interaktivní hry a aktivity mají v RVP ZV svoje místo. Výuka hudební výchovy má obsahovat čtyři základní složky, a ne pouze složku vokální a poslechovou. Bohužel problémem dnešní výukových metod na základních školách je častá frontální výuka bez jakéhokoli interagování s žáky. V hodinách hudební výchovy se mimo frontální výuku v tradiční výuce jedná také o vokální činnost a tj. zpěv ze zpěvníků. Konečně jak říká Alexandros Charalambidis ve svém odborném článku ohledně celkového postavení hudební výchovy:

„Požadovaná odpověď na naši otázku tedy zní - hudební výchova má být aktivní, kreativní a integrativní. Tím se stane atraktivní pro všechny žáky. Poskytne jim možnost uplatnit jejich individuální potřeby bez ohledu na jejich dosavadní hudební znalosti a předešlé zkušenosti. Konečně, jak říká Václav Drábek: "...hudební výchova obhájí své postavení v budoucnu jen tehdy, nabídne-li mládeži to, co média nemohou - aktivní tvořivé muzicírování jako prostředek hudební komunikace, jako výraz základní lidské potřeby hudbu sám tvořit. Hudebnost by přitom neměla být chápána jen jako schopnost zpívat nebo hrát na nástroj, nýbrž jako schopnost reflektovat hudbu, pronikat k ní prostřednictvím četby, návštěv koncertů, zvukové techniky či počítačů.“²⁵

Interaktivní aktivity a hry přispívají k rozvoji kreativity, tvořivosti a osobnosti žáka, a proto mohou zastávat rovnou čtyři složky hudební výchovy. Interaktivní hry a aktivity také přispívají k rozvoji klíčových kompetencí, jako jsou kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální kompetence. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání podporuje a umožňuje začlenění interaktivních her a aktivit do výuky a učitelům dává dostatečnou volnost pro vlastní inovativní přístupy v této oblasti. Interaktivní hry a aktivity mají tudíž velice důležitou pozici v rámcovém vzdělávacím programu a měly by se postupem času více integrovat do výuky a pomáhat tak rozvíjet vztah k hudbě všem žákům. Je důležité, aby si hudební výchova udržela postavení v českém vzdělávacím

²⁵CHARALAMBIDIS, Alexandros. Postavení hudební výchovy v RVP ZV a její metodologická východiska. In: Metodický portál RVP.cz [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/42/POSTAVENI-HUDEBNI-VYCHOVY-V-RVP-ZV-A-JEJI-METODOLOGICKA-VYCHODISKA.html>.

systemu a toho se dá docílit každou individuální změnou v konkrétní výukách na základních školách.

4 Historie interaktivních aktivit v 20. a 21. století

4.1 20. století a Orffův Schulwerk

Na počátku 20. století se hudební výchova zaměřovala především na tradiční metody, jako je učení se nazpaměť a cvičení založená na drilu. Postupem času však někteří pedagogové začali oceňovat přínos her a aktivit začleněných do výuky. Jedním z průkopníků byl Carl Orff, jehož přístup Schulwerk, představený ve 30. letech, kladl důraz na improvizaci, pohyb a hru na bicí nástroje, aby pomohl studentům hlouběji porozumět hudbě. V 60. a 80. letech 20. století byly Orffovy pokrokové systémy dále integrovány do obecného hudebního vzdělávání, což učinilo výuku interaktivnější a poutavější pro studenty.²⁶ V této době začali pedagogové také zkoumat využití technologií ve třídě, jako bylo zavedení elektronických klávesových nástrojů a syntezátorů. Je důležité podotknout, že se jednalo a jedná pouze výjimky, jelikož vedle těchto individualit vypadá výuka hudební výchovy stále podobně tradičně s frontální výukou.

4.2 21. století a nástup vyvinutých digitálních technologií

Nástup 21. století a rozvoj digitálních technologií a internetu přinesl revoluci v možnostech využití interaktivních her a aktivit v hudební výuce. Internetové platformy a aplikace jako „SmartMusic“, „MusicTheory.net“ nebo Yousician“ nabízejí širokou škálu her a aktivit přizpůsobených různým úrovním dovedností, čímž studentům poskytují poutavé a efektivní způsoby učení a procvičování hudby. Tyto digitální nástroje často využívají prvky gamifikace, jako jsou bodovací systémy, odměny a žebříčky, aby studenty motivovaly a učení zpříjemnily. Například rytmické hry jako "Music Racer" a "Staff Wars" pomáhají studentům naučit se hudební teorii a rozpoznávání not zábavným a interaktivním způsobem. Simulace virtuálních nástrojů umožňují studentům procvičovat hru na různé hudební nástroje v digitálním prostředí, zatímco interaktivní aplikace jako "Jungle Jam" a "Melody Street" představují malým dětem základní hudební koncepty prostřednictvím her. Interaktivní partitury a notační programy jako MuseScore, Sibelius nebo Crescendo Music Notation Editor umožňují studentům komponovat a aranžovat vlastní hudbu v digitálním prostředí.

²⁶ ČESKÁ ORFFOVA SPOLEČNOST. Carl Orff. [online]. Dostupné z: <http://www.orff.cz/cs/CarlOrff>.

Využití interaktivních her a aktivit v hudební výuce se také rozšířilo za hranice digitálního světa. Rytmické hry založené na tleskání, ťukání nebo hraní v doprovodu beatu pomáhají studentům vyvinout silné citění pro timing a zlepšují jejich schopnost rozpoznávat různé rytmy. Hudební kvízové hry (ČT Děčko, digitální stolní hry, ...) testují znalosti studentů o různých hudebních žánrech, umělcích a písních, podněcují jejich kritické myšlení a zlepšují jejich paměť a schopnost vybavit si informace. Dalším významným trendem je využití virtuální a rozšířené reality ve výuce hudby. Aplikace jako Magic Piano nebo Virtuoso VR umožňují studentům hrát na virtuální hudební nástroje a procvičovat hru v interaktivním 3D prostředí. Tato technologie nejen zpestřuje výuku, ale také pomáhá studentům lépe pochopit fungování nástrojů a rozvíjet motorické dovednosti. Tyto hry už jsou spíše jako doporučení k samostudiu žáků a na škole není většinou jednoduché tyto věci zasadit do výuky jak finančně, tak prostorově.

V neposlední řadě je důležité zmínit, že interaktivní hry a aktivity nejsou určeny pouze pro začátečníky. Mohou být přizpůsobeny různým úrovním dovedností a použity k prohlubování znalostí i u pokročilých studentů. Například složitější rytmičké hry mohou obsahovat synkopované nebo polymetrické vzorce, které prověří schopnosti i těch nejzkušenějších studentů. Kvízy pro pokročilé mohou zahrnovat otázky týkající se hudební teorie, historie a analýzy, čímž podpoří kritické myšlení a porozumění hudbě na vyšší úrovni. Ať už jde o online nástroje, nebo tradiční nedigitální aktivity, interaktivní přístupy pomáhají studentům rozvíjet hudební schopnosti zábavným a motivujícím způsobem. Pedagogové 21. století mají k dispozici nepřehledné množství nástrojů a metod, které mohou využít k oživení výuky a přizpůsobení ji potřebám a preferencím současných studentů. Ať už jde o online aplikace, virtuální nástroje nebo tradiční interaktivní aktivity, všechny tyto přístupy mají potenciál proměnit hudební výchovu v zábavný a smysluplný zážitek, který studenty bude motivovat k dalšímu rozvoji a objevování krásy hudby.

5 Dotazníkové šetření mapující efektivitu interaktivních hudebních aktivit v hodině HV na ZŠ

Praktická část této bakalářské práce je zaměřena na vztah žáků s hudební výchovou a jaké postavení v hodině hudební výchovy pro ně tvoří hudební hry a aktivity, tj. interaktivní hry aktivity. Nejprve dotazníkové šetření stanovuje cíle a hypotézy výzkumu, popis výzkumného vzorku a určení metod a technik jako nástrojů sběrných dat. Dále následuje analytická část, která tvoří analýzu výsledků, srovnává je se stanovenými hypotézami a interpretuje zaznamenaná data. Závěrem shrnuje zásadní zjištění z výzkumu a stanovuje návrhy na další šetření.

5.1 Příprava šetření

K tomu, aby byla práce správně realizována, bylo nutno stanovit specifické hypotézy, cíle výzkumné části bakalářské práce a tři interaktivní hry.

5.1.1 Předmět a cíl šetření

V teoretické části bylo již zmíněno, že výuka hudební výchovy inklinuje k tradičním metodám výuky bez využití jakéhokoli obohacení hudebních her a aktivit. Jedná se o plošný problém v České republice, a i přes to, že výuka hudební výchovy má být pestrá a tvořivá dle rámcového vzdělávacího programu, většina pedagogů nezahrnuje všechny doporučené metodické složky. Předmětem výzkumu byla tvorba dvou dotazníků, kdy první se týkal celkového názoru na hudbu a interaktivní hry. Po prvním dotazníku byly prezentovány interaktivní hry a aktivity a následoval druhý dotazník, který zjišťoval oblibu těchto her a jak se k nim žáci staví v rámci hodiny hudební výchovy.

Cílem této práce bylo zjistit, jakou roli mají interaktivní hry a aktivity v hodinách hudební výchovy na základní školách a jestli přispívají k úspěšnému rozvoji dětí jak na druhém stupni základní školy, tak na prvním. Úloha dotazníků spočívala v tom, aby bylo zjištěno, jakým aktivitám se žáci v hodinách hudební výchovy věnují, jaký mají vztah k hudební výchově, zda pro ně interaktivní hry a aktivity tvoří smysl a jestli se odpovědi žáků na určitých školách vzájemně podobají.

5.1.2 Hypotézy výzkumu

Předpokládá se, že hudebně-pohybová složka v hodinách hudební výchovy v RVP ZV bude zastoupena nejméně, a naopak nejvíce se bude objevovat složka vokální a instrumentální.

Je předpokládáno, že interaktivní hry a aktivity nebudou na hodině hudební výchovy časté. Na 1. stupni se hudební aktivity budou vyskytovat častěji.

U otázek vztahu k hudební výchově se předpokládá proměnlivá obliba vzhledem k různým metodám používaných v hodinách. Na 1. stupni se předpokládá větší zájem o hudební výchovu kvůli zavádění novějších a efektivnějších stylů výuky.

Otázky z druhého dotazníku týkající se obliby prezentovaných her se předpokládá vyšší či střední zájem.

Vysoké procento kladných odpovědí se předpokládá u otázky, zda se žák cítil více zapojený do hodiny hudební výchovy s konkrétními odpověďmi: „Ano, mnohem více.“ nebo „Ano, trochu více.“

Předpokládá se, že všechny hudební složky v RVP ZV nebudou plně zastoupeny. Nejvíce užívanou činností bude vokální a nejméně použita bude hudebně-pohybová složka.

Je předpokládáno, že hudební činnosti jako „zpěv“ a „poslouchání hudby“ budou ve výuce časté a zároveň dětmi oblíbené.

5.1.3 Popis výzkumného souboru

Výzkumný vzorek respondentů se skládal z žáků na druhém stupni a prvním stupni základních škol. K výzkumu bylo osloveno pět základních škol v Praze a konkrétně se jednalo o šest zkoumaných tříd. Čtyři třídy byly z druhého stupně a dvě třídy na prvním stupni. Srovnání bylo velice přínosné pro analýzu názorů z více věkových skupin. Celkem se průzkumu zúčastnilo 138 respondentů s různými typy výuky a tím pádem různými vyučujícími.

- **ZŠ Květnového vítězství 1554 a Schulhoffova 844, Praha 4** – Jedná se o fakultní školu Univerzity Karlovy, která je rozdělena do dvou vzdělávacích bloků (Květnák I, Květnák II). Zkoumaný 6. ročník se nacházel v bloku I. Tato škola se nachází v části Prahy – Háje a je to výhradně škola pro české studenty. Zde odpovídalo 28

respondentů a byly využity oba dotazníky jako u dalších škol se zkoumaným vzorkem z druhého stupně.

- **ZŠ J. Gutha-Jarkovského, Klimentská 38, Praha 1** – Zde se jedná o česko-italskou školu a konkrétně budovu, kde sídlí pouze první stupeň. Tato škola je zaměřená například na česko-italské rodiny, italsko-lotyšské rodiny nebo jen české a jen italské rodiny. Zde byly zkoumány dvě třídy prvního stupně (2. a 3. ročník) a žákům byl poskytnut pouze první dotazník ohledně názoru na hudební výchovu a jaké aktivity praktikují kvůli srovnání s druhým stupněm ZŠ na ostatních školách. V této škole odpovídalo 46 respondentů.
- **ZŠ Veselá škola Soukenická 20, Praha 1** – Tato škola je církevně založená a v možnostech studia není nijak omezená. Instituce poskytuje žákům všechny možné cesty ve vzdělávání a podporuje je ve všech vědeckých či technických oborech. Spolu se základní školou zde od roku 2007 sídlí i základní umělecká škola. Na tomto místě bylo zkoumáno 20 žáků v 6. třídě.
- **ZŠ Emy Destinové, nám. Svobody 3, Praha 6** – Tato základní škola je největší školou v celém obvodu Prahy 6. Škola se taktéž pyšní titulem Excelentní jazyková škola. Zde byla zkoumána 7. třída s 21 žáky.
- **ZŠ Gutova 39, Praha 10** – Budova se nachází v pražských Strašnicích poblíž sportovního parku Gutovka, který žákům poskytuje mnoho vyžití jak v rámci školy, tak individuálně. Na tomto místě odpovídalo 20 respondentů z 9. ročníku.

5.1.4 Použité metody výzkumu

Základem výzkumu byly dva vytvořené dotazníky, kdy prvnímu stupni byl určen pouze první z dotazníků a druhému stupni oba i s prezentováním tří interaktivních aktivit. První dotazník zahrnoval šest otázek týkající se vztahu dětí k hudební výchově, jaký vliv na ně mají konkrétní aktivity v hodině a co by rádi změnili nebo zlepšili v rámci výuky. Pět otázek v dotazníku bylo uzavřených a jedna byla otevřená. Tento dotazník vyplňovali žáci na 2. stupni i na 1. stupni. Po prvním dotazníku se jednalo o prezentaci tří interaktivních her a aktivit, kdy se každá zaměřila na jinou složku hudební výchovy. Cílem prezentace aktivit bylo ukázat další formu výuky hudební výchovy, zkoumat efektivnost a zjistit následné názory na tyto aktivity. Po prezentaci her následoval druhý dotazník, kde se zjišťoval pohled

respondentů na tento styl výuky, výběr jejich nejoblíbenější hry a zda se cítili více zapojeni do výuky. Druhý dotazník obsahoval osm otázek, kdy šest z nich bylo uzavřených a dvě byly otevřené. V uzavřených otázkách respondenti kroužkovali odpovědi nejbližší jejich názoru. Uzavřené otázky byly taktéž výběrové, kdy žák vybíral jednu nejvhodnější odpověď nebo mohl zaškrtnout více. Tato metoda výzkumu se jevila jako nejschůdnější vzhledem k anonymitě dotazníků, kdy respondenti mohli otevřeně vypisovat odpovědi a nemít žádné zábrany. Jedná se také o jednoduché vyvození závěrů a schopnost vytvořit jasná data a grafy z odpovědí žáků.

5.1.5 Použité aktivity ve výzkumu

Aktivita č. 1 – „Obrácené pokyny“ - Pokyny formulované opačným způsobem

- **Příprava** – Činnost se nejčastěji realizuje v učebně, kde je prostor k pohybu a děti se nemohou zranit nebo uhodit. Je třeba, aby se místnost řádně upravila, pokud už k tomu není uzpůsobena. Při běhání žáků je potřeba udržet dobrý přísun kyslíku, zvláště když je zde více dětí. V tom případě je nutno otevřít spodní okna nebo zařídit funkční ventilaci, aby se děti neuhodily. Dále je pro přípravu nutný pouze reproduktor, například z interaktivní tabule či projektoru.
- **Počet hráčů** – Obvyklý počet hráčů je od 10 a více.
- **Věk** – Není omezen.
- **Délka** – Aktivita trvá zhruba 10 minut.
- **Průběh** – Děti se libovolně pohybují po třídě s hudebním podtextem jejich oblíbené písně. Vyučující určí dva pokyny, a tím jsou „Jdi“ a „Stop“. Žáci bedlivě poslouchají a řídí se pokyny, kterými je vyučující nabádá. Po několika minutách se smysl pokynů obrátí a jakmile učitel řekne „Stop“, žáci musí jít a naopak. Časem se přidá další dvojice pokynů, které se posléze taky obrátí a první dva pokyny jsou ve hře stále. Dalšími dvěma pokyny jsou „Tancuj“ a „Tleskni“. Pokud jsou všechny čtyři pokyny obráceně, přidává se poslední dvojice příkazů, tj. „Skoč“ a „Řekni své jméno“, které jsou posléze taky obráceny.
- **Konec hry** – Hra končí, když zbyde pouze jeden žák, který nespletl ani jeden pokyn.

Aktivita č. 2 – „Tiché takty“ – hra stylem tiché pošty

- **Příprava** – Je třeba přestavit židle do dvou řad, aby každý žák měl svoji židličku. Židle se nasměrují směrem k tabuli a na tabuli vyučující napíše tři typy taktů (2/4, 3/4, 4/4). Je příhodné, aby studenti znali běžné typy taktů.
- **Počet hráčů** – 15 a více
- **Věk** – Není omezen.
- **Délka** – Činnost trvá zhruba 15 minut.
- **Průběh** – Žáci se rozdělí na dva týmy a posadí se na židle ve dvou řadách směrem k tabuli. Položí si ruce na ramena a vyčkávají na zadání vyučujícího. Učitel posledním žákům ukáže číslo (2, 3, 4). Jakmile je hra odstartována, žáci si rychle předávají daný takt mačkáním ramen. Žák vepředu musí napsat čárku ke správnému taktu. Hra pokračuje posouváním žáků dopředu o jednoho hráče.
- **Konec hry** – Hra končí, až se vystřídají všichni žáci nebo ukončením učitele. Vyhrává tým s největším počtem bodů.

Aktivita č. 3 – „Horké křeslo“ – týmová hra o slovním popisování pojmů

- **Příprava** – Před tabulí se umístí dvě židle zády k tabuli. Žáci se rozdělí na dva týmy.
- **Počet hráčů** – 6 a více
- **Věk** – Není omezen.
- **Délka** – Aktivita trvá cca 15 minut.
- **Průběh** – Jeden žák z každého týmu se posadí do židle před tabulí. Vyučující napíše slovo týkající se hudby na tabuli a zbytek týmu musí rychle vysvětlit popisované slovo. Studenti se v horkém křesle střídají.
- **Konec hry** – Vyhrává tým s největším počtem bodů.

5.1.6 Organizace a harmonogram práce

Nejprve bylo nutné zpracovat výzkumný projekt. V rámci něj byl určen předmět šetření, vytvořeny cíle šetření, formulovány hypotézy, vymezen základní výzkumný vzorek a stanoveny techniky a metody šetření. Následně byly určeny tři příkladové interaktivní hry, které měly být vyzkoušeny mezi dvěma dotazníky. Poté bylo možné vytvořit dva dotazníky určené pro šetření, které vychází ze stanovených hypotéz a zároveň byly klíčové pro řešení problematiky nacházející se v této práci. Otázky byly sestaveny tak, aby byly srozumitelné

pro žáky a aby nebyly přehlucující. Po důkladné přípravě dotazníků a pomůcek k interaktivním hrám, byly materiály osobně doručeny do konkrétních škol a interaktivní hry byly úspěšně prezentovány. Aby byly aktivity efektivně zprostředkovány, bylo využito období po uzavření známek na základní škole. Prezentace her a vyplňování dotazníků zabralo žákům i autorovi této práce několik dní, po kterých následovalo zanesení získaných dat do grafů v programu MS Excel a Word. Poté následovala analýza veškerých obdržených informací spolu s dopsáním předchozích částí práce.

Listopad-prosinec 2023	zpracování projektu výzkumu, vytvoření dotazníků
Leden-květen 2024	zpracování teoretické části
Červen 2024	prezentace her, doručení dotazníků
Červen-červenec 2024	analýza výsledků výzkumu

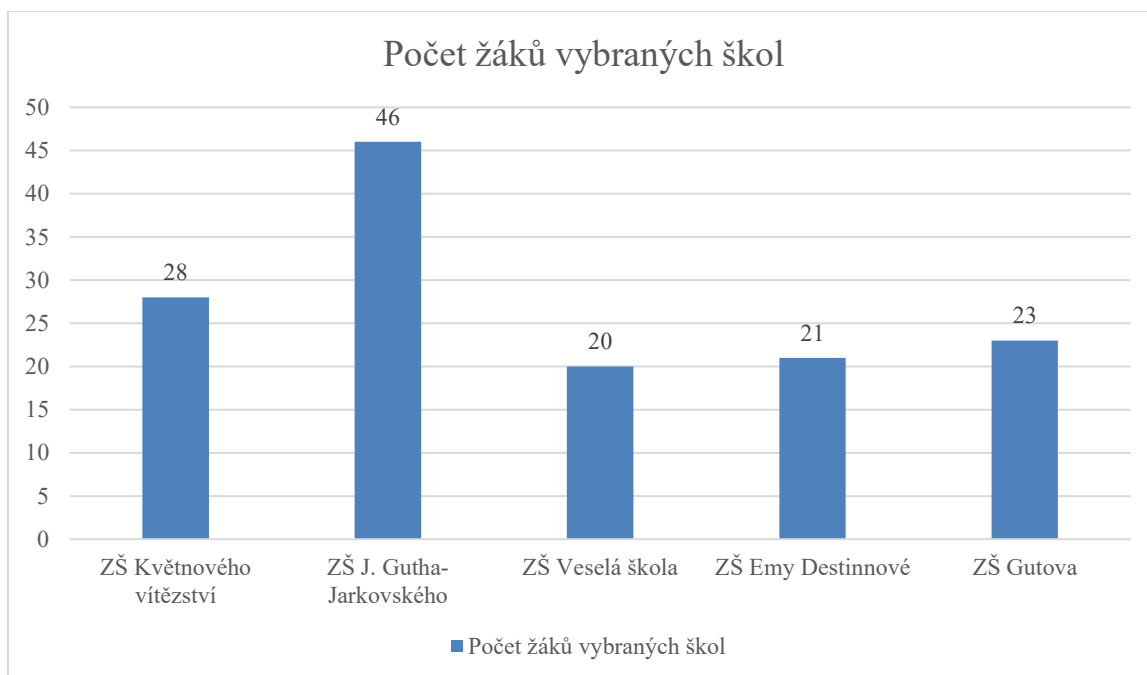
5.2 Výsledky šetření a jejich analýza

Výsledky výzkumu jsou v prvním dotazníku vypracovány do souborů otázek, které spolu významově souvisí a které jsou taktéž ve stejné posloupnosti v dotaznících. Tyto počáteční tři části se zaměřují na první dotazník, který se specializuje na hodiny hudební výchovy jako takové. Další části jsou přizpůsobeny dotazníku druhému, který se týká interaktivních her a aktivit, které byly žákům prezentovány. Jednotlivé části jsou v posloupnosti se všemi otázkami od první po čtrnáctou. Pro lepší představu analýzy dat jsou ke každé otázce vypracované grafy, které doplňují detailní rozebrání otázek. V každé části prvního dotazníku se nachází graf se všemi školami zvlášť a poté následuje graf či grafy, které slouží ke srovnání výsledků s 1. stupněm ZŠ. V závěru každé části se vyskytují shrnutí jednotlivých podkapitol obsahující porovnání se stanovenými hypotézami. Na úplném konci práce se pak nachází celkové uzavření částí a vyhodnocení všech výsledků dohromady.

5.2.1 Výběrový soubor respondentů

Graf níže znázorňuje počet respondentů z různých základních škol, kteří vyplnili dotazník, a tvoří základ pro toto šetření.

Graf č. 1 Počet žáků vybraných škol

Celkově se jednalo o 138 žáků, kdy 46 z nich ze ZŠ J. Gutha-Jarkovského pocházejí z 1. stupně ZŠ. Z druhého stupně pak odpovídalo 92 studentů a zároveň na ně byly aplikovány interaktivní hry. Ze ZŠ Květnového vítězství vyplnilo dotazník 28 žáků a ze ZŠ Veselá škola 20 žáků. Ze ZŠ Emy Destinnové odpovědělo 21 studentů a z poslední ZŠ Gutova 23 studentů.

5.2.2 Analýza prvního dotazníku

Pohled žáků na hudební výchovu

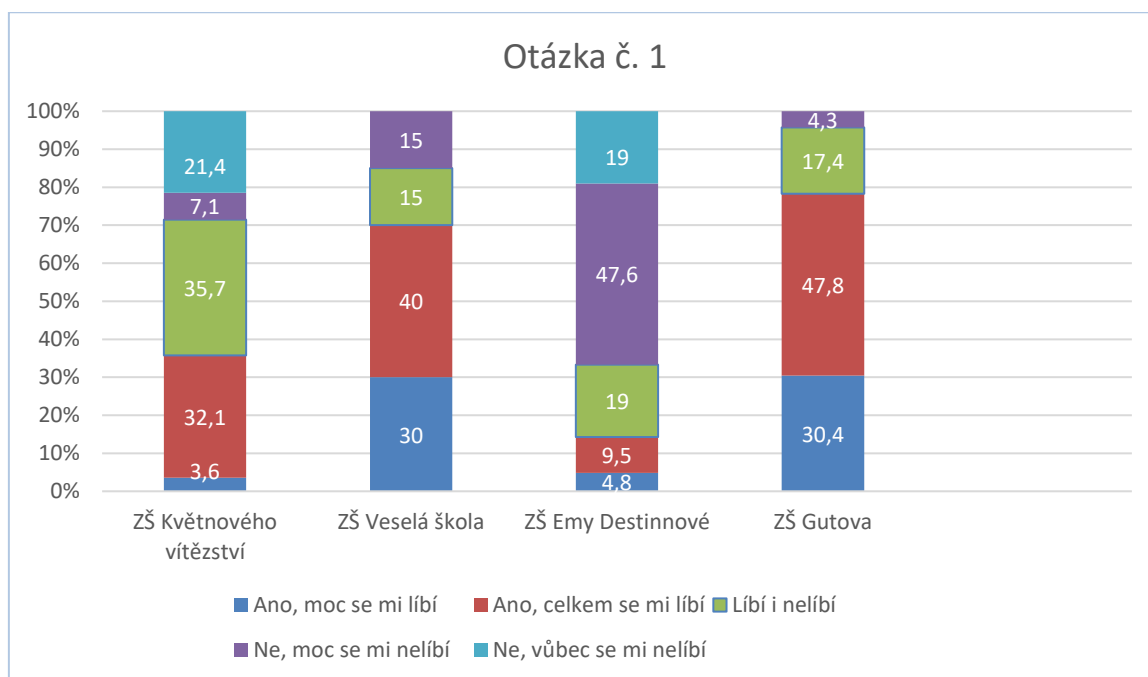
Pohled žáků na hudební výchovu je prezentován v následujících dvou otázkách šetření.

Otázka č. 1 - Líbí se ti předmět hudební výchova?

První otázka je uzavřená a zaměřuje se na vztah žáků k hudební výchově. Na první pohled je zřejmé, že žáky na ZŠ Veselá škola spolu se ZŠ Gutova hudební výchova baví a líbí se jim. Na ZŠ Veselá škola kladně odpovědělo 70 % žáků a na ZŠ Gutova 68,1 % žáků

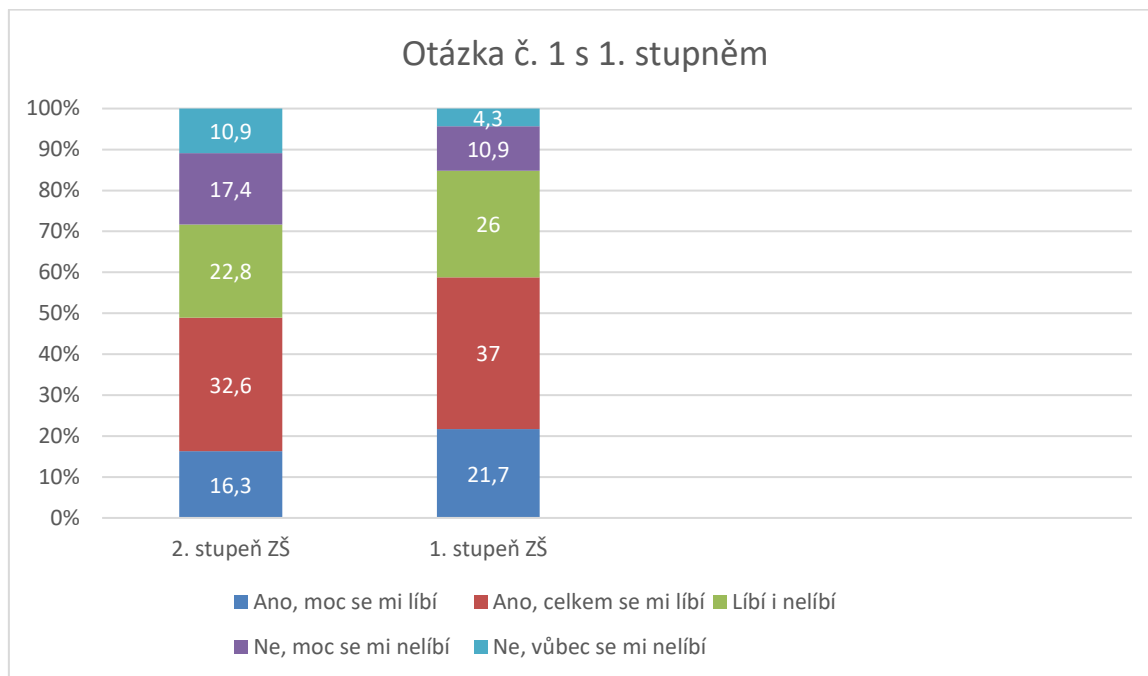
s odpověďmi „ano, moc se mi líbí“ a „ano, celkem se mi líbí“. Naopak na škole Emy Destinnové odpovědělo pouhých 14,3 % žáků kladně. Odpověď „Líbí i nelíbí“ převažovala na ZŠ Květnového vítězství a záporné odpovědi „ne, moc se mi nelíbí“ a „ne, vůbec se mi nelíbí“ nejvíce rezonovaly na ZŠ Emy Destinnové s 66,6 %.

Graf č. 2 Líbí se ti předmět hudební výchova?

Druhý graf znázorňuje celkový pohled žáků na hudební výchovu ze všech škol. Pro srovnání je zde zobrazen sloupec vycházející z dotazníků, které byly předloženy žákům na 1. stupni, a to konkrétně 2. a 3. ročníku. Z výsledků vyplývá, že se názory žáků na 2. stupni a na 1. nijak zvlášť neliší. Studenti na prvním stupni odpovídali kladněji, kdežto žáci na 2. stupni mají více odpovědí záporných.

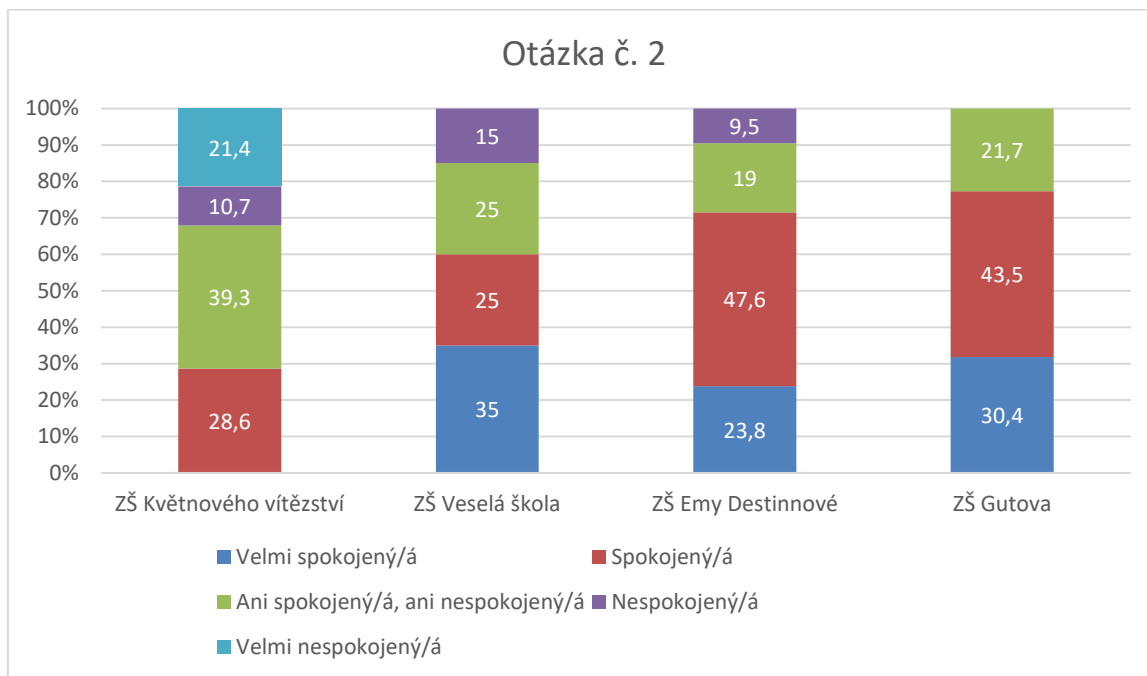
Graf č. 3 Srovnání celkové oblíbenosti hudební výchovy na ZŠ

Otázka č. 2 – Jak jsi spokojený/á s výukou hudební výchovy?

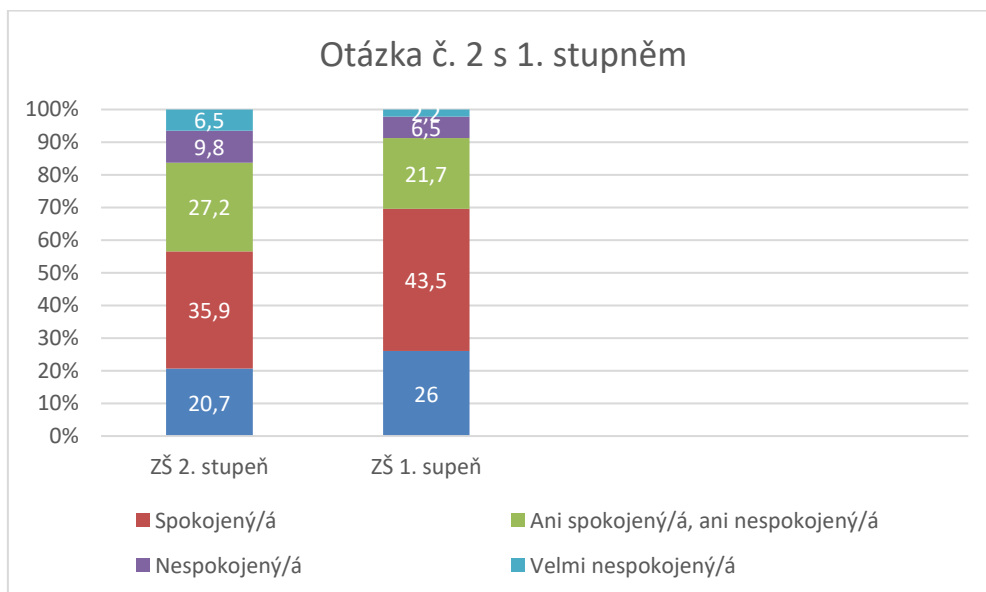
Druhá otázka se týkala názoru žáků na styl výuky, zda jsou s vyučujícím spokojeni. Z grafu zde vyplývá, že všechny školy jsou víceméně s výukou spokojeni. Toto je poněkud překvapivé, když na ZŠ Emy Destinnové v předchozí otázce většina žáků odpověděla záporně. U této otázky se naopak nenachází žádná odpověď s „velmi nespokojený/á“, je tomu tak pouze u ZŠ Květnového vítězství s 21,4 %. Nejvíce kladných odpovědí „velmi spokojený/á“ a „spokojený/á“ se vyskytlo na ZŠ Gutova se 73,9 %. Nicméně odpověď „velmi spokojený/á“ je nejčtenější na ZŠ Veselá škola.

Graf č. 4 Jak jsi spokojený/á s výukou hudební výchovy?

Ve srovnání s 1. stupněm lze posoudit, že spokojenější s výukou hudební výchovy je stupeň 1. s 69,5 % s kladnými odpověďmi „velmi spokojený/á“ a „spokojený/á“. Naopak 2. stupeň odpověděl pozitivně v 56,6 %. Celkově zde ale není nijak velký rozdíl.

Graf č. 5 Srovnání pohledu na výuku hudební výchovy s 1. stupněm

Celkové hodnocení 1. části – Pohled žáků na hudební výchovu

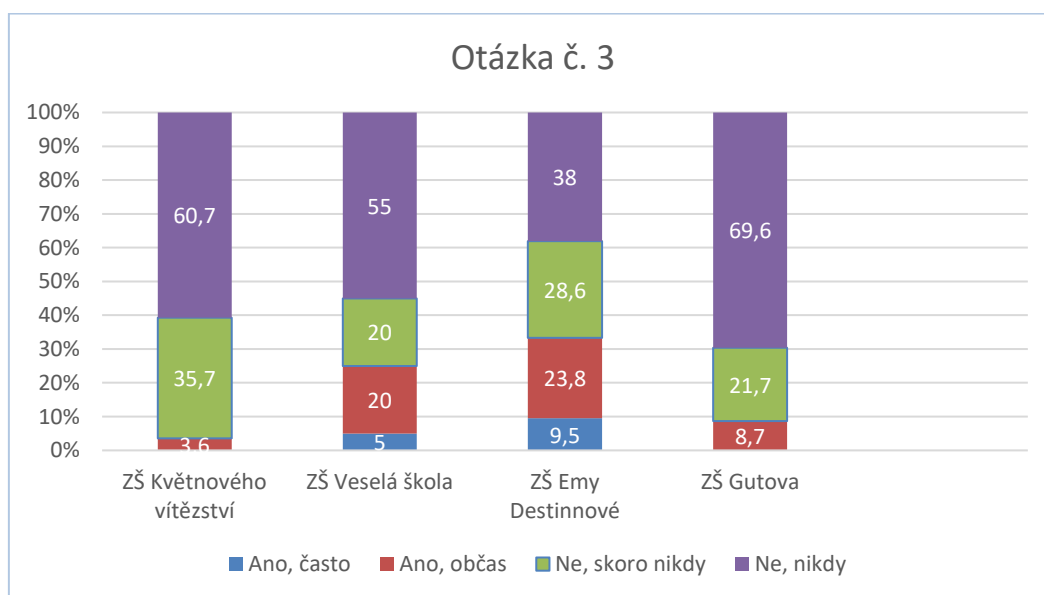
Celkové výsledky se shodují se stanovenou hypotézou ohledně vztahu žáků k hudební výchově. Žáci na 1. stupni prokázali lepší vztah k hudební výchově. Nutno dodat, že tato skutečnost, se také týká toho, že na prvním stupni se ještě neprobírá žádné nebo malé množství teorie. Tuto informaci bylo možné získat od vyučující těchto žáků. Postupem věku se utváří lidská osobnost a identita a je přirozené, že žáci na druhém stupni mají rozdílné názory.

Činnosti odehrávající se v hodině hudební výchovy

Otázka č. 3 - *Hrajete při hodině hudební výchovy hudební hry či aktivity (hudební kvíz, rytmiická cvičení, tleskání po paní učitelce...)?*

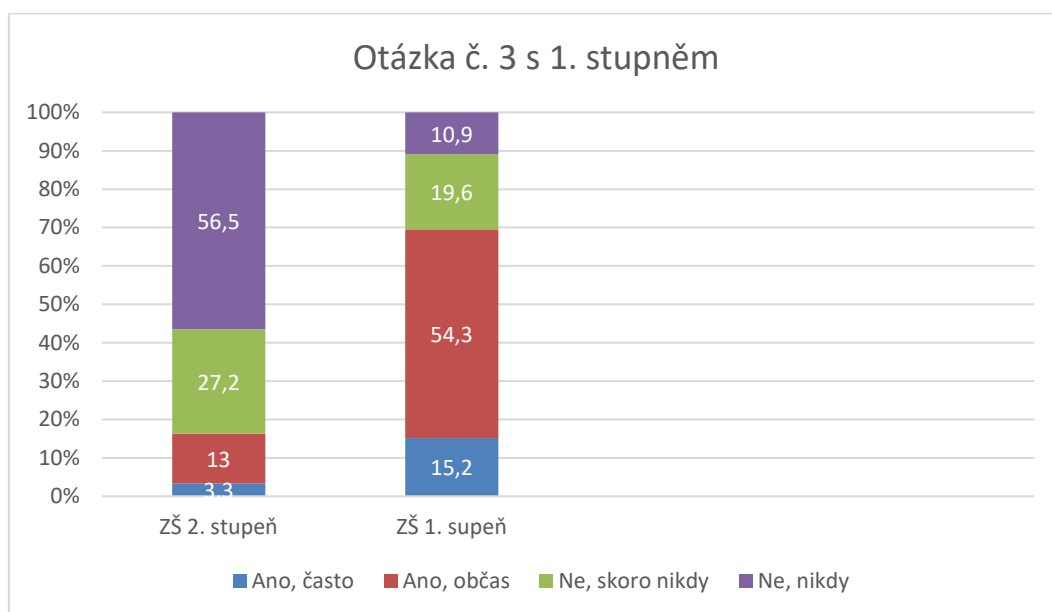
Na otázku, zda žáci hrají hudební aktivity v hodině, respondenti ze všech škol odpověděli podobným způsobem. Studenti na všech školách nejčastěji odpověděli „ne, nikdy“. Nejvyšší procento je možné zaznamenat u ZŠ Gutova s 69,6 %, naopak nejméně u ZŠ Emy Destinnové s 38 %. Odpověď „ano, často“ je velice řídko zastoupena dle očekávání a v souvislosti se stanovenou hypotézou. Ve dvou školách se tato odpověď vůbec nevyskytla a největší procento je 9,5 % na ZŠ Emy Destinnové.

Graf č. 6 Hrajete při hodině hudební výchovy hudební hry či aktivity (hudební kvíz, rytmiická cvičení, tleskání po paní učitelce...)?

Ve srovnání s 1. stupněm si lze povšimnout velkého rozdílu. Nižší ročníky dostávají větší spektrum aktivit a her, které je možné integrovat do výuky. Odpovědi z 1. stupně s „ano, často“ a „ano, občas“ spolu tvoří 69,5 %. Pouze 10,9 % žáků uvedlo, že nikdy nehrají hudební hry. Celkově lze říci, že se výsledky shodují se stanovenou hypotézou ohledně menšího výskytu hudebních aktivit na 2. stupni.

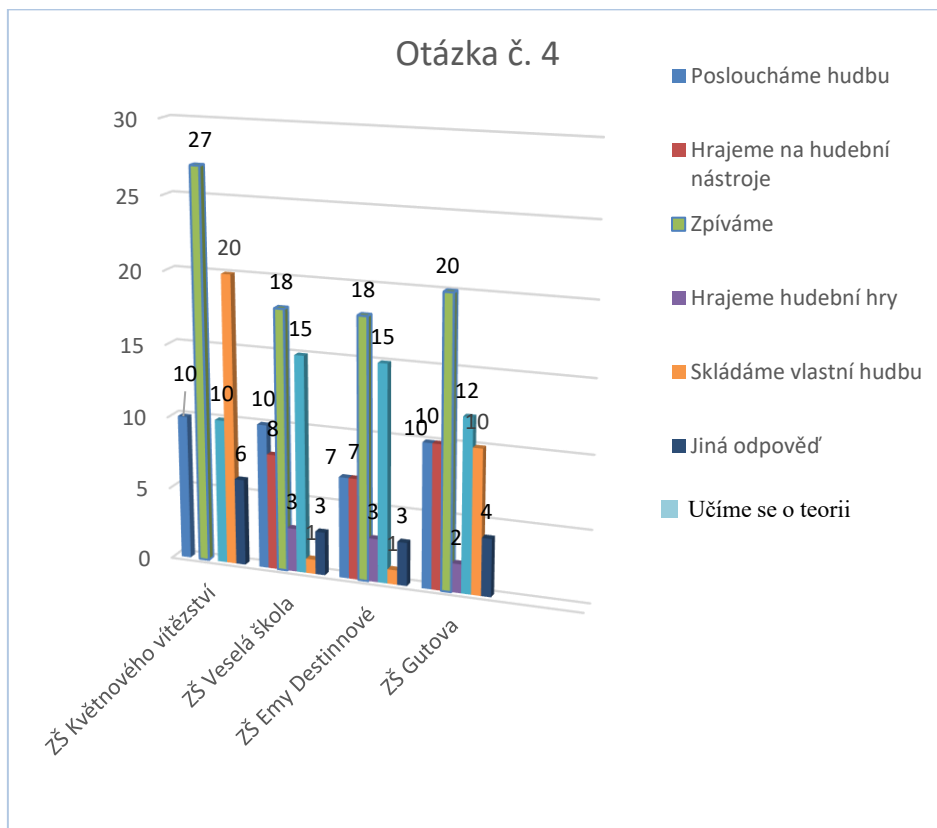
Graf č. 7 Srovnání s 1. stupněm

Otázka č. 4 – Které tyto aktivity provádíte v hodině hudební výchovy?

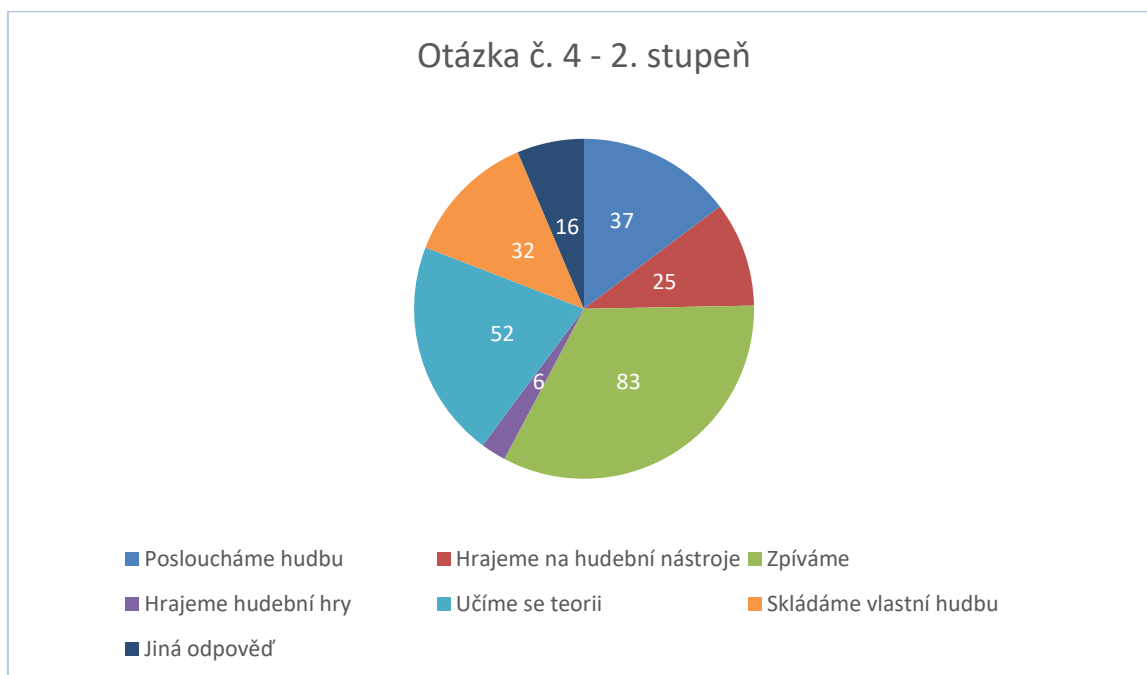
Tato otázka byla uzavřená s více možnými odpověďmi a poslední odpověď byla prostorem pro vlastní názor. Odpověď „zpíváme“ je dle očekávání na všech školách nejvíce zastoupena. Na ZŠ Květnového vítězství jí zaškrtnulo 27 žáků ze všech 28. Druhou nejčastější aktivitou je „učení se teorii“, nejvíce na ZŠ Veselá škola a ZŠ Emy Destinnové pokaždé s 15 odpověďmi. Nejméně označenou odpovědí byly „hudební hry“. Na ZŠ Květnového vítězství se odpověď neobjevila ani jednou, naopak na ZŠ Veselá škola a ZŠ Emy Destinnové se nacházela celkem v šesti vyplněných dotaznících, což není velké číslo. Vypsány odpověďmi pak například bývalo psaní referátů nebo tanec.

Graf č. 8 Které tyto aktivity provádíte v hodině hudební výchovy?

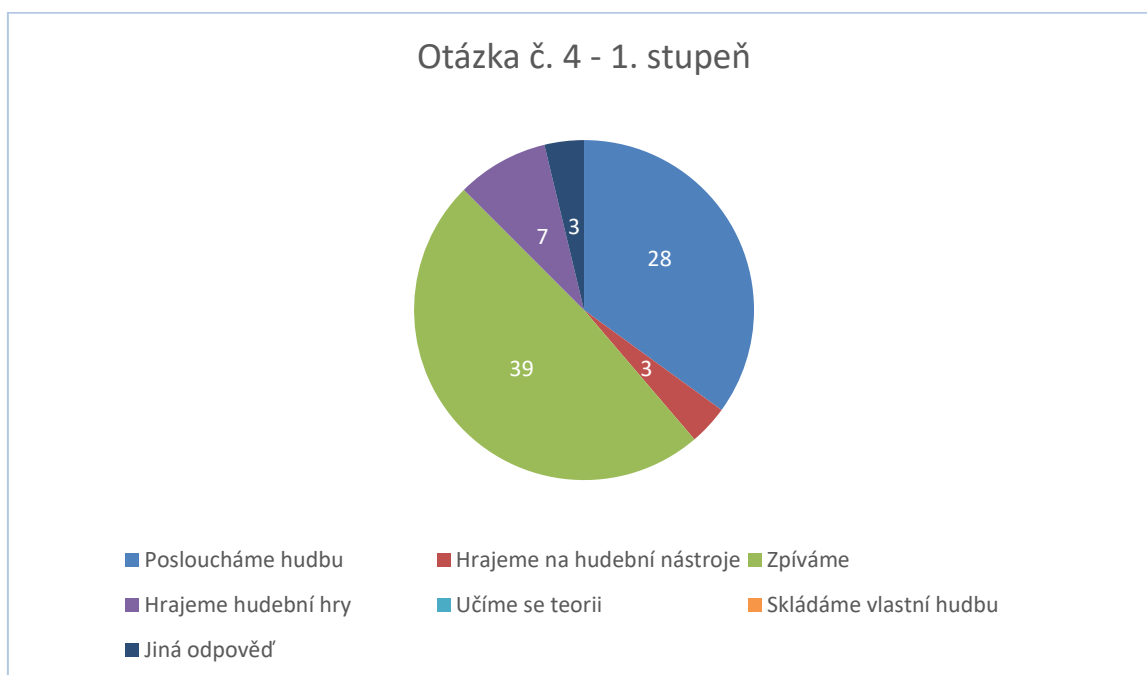

Nyní je možné srovnat výsledky 2. stupně s 1. stupněm v kruhových grafech. Odpověď „zpíváme“ byla také hojně zastoupena v nižších ročnících s počtem 39 odpovědí ze 46, což je skoro plný počet. Oproti 2. stupni se zde vůbec nenachází „skládáme vlastní hudbu“. Kupodivu odpověď „hrajeme na hudební nástroje“ zakroužkovaly jen 3 žáci. Po konzultaci s jejich vyučující na škole nemají možnosti žákům zapůjčit různé xylofony, metalofony nebo Orffovy nástroje.

Graf č. 9 Srovnání četnosti aktivit s 1. stupněm (2. stupeň)

Graf č. 10 Srovnání četnosti aktivit s 1. stupněm (1. stupeň)

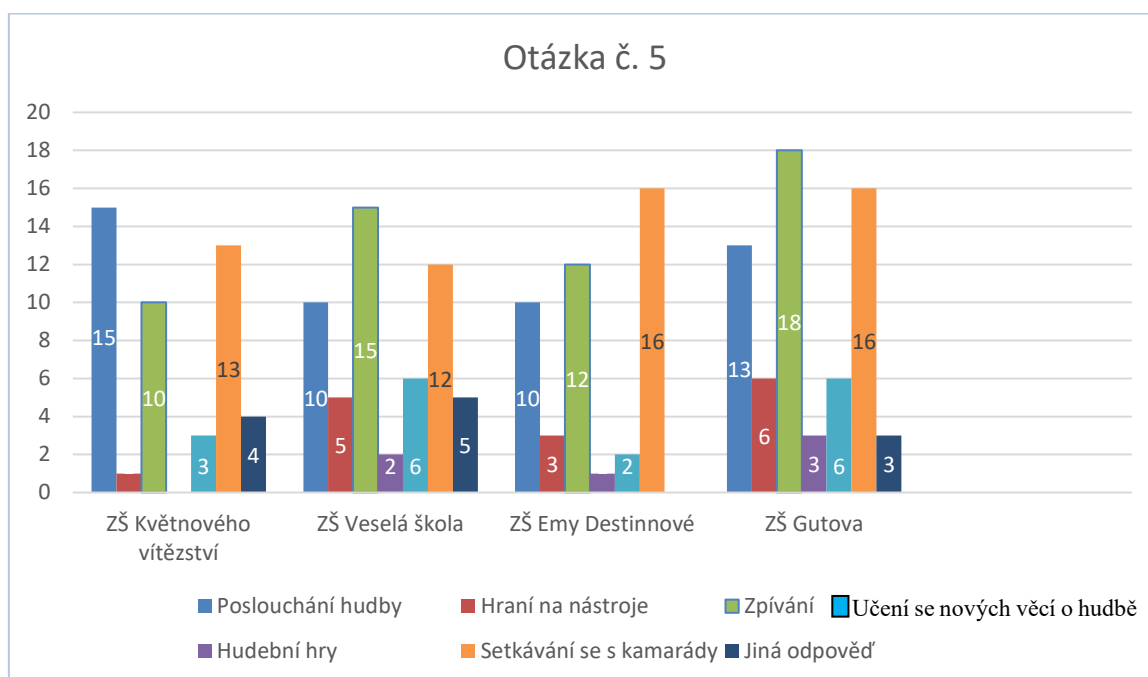

Otázka č. 6 – Které tyto činnosti se ti na hudební výchově líbí?

Po vyjmenování několika činností v předchozí otázce měli žáci možnost zaškrtnout činnosti, které se jim líbí a které je baví. Studenti měli možnost dopsat jakoukoli činnost, která jim

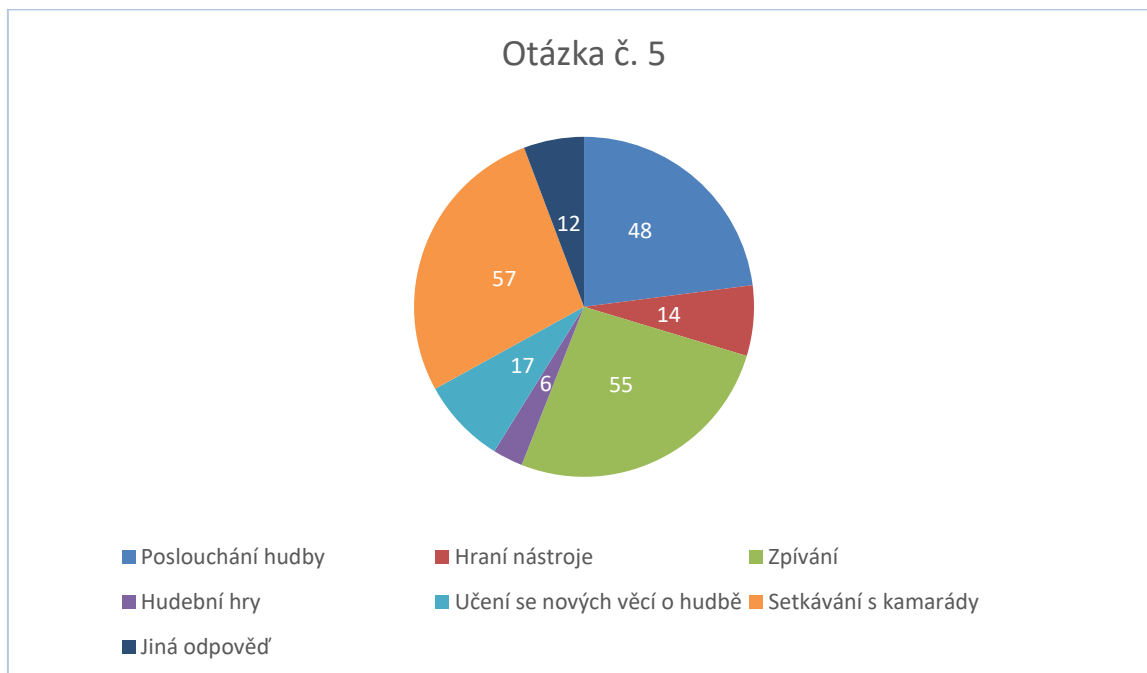
tam chyběla. Nejčastějšími odpověďmi byly „poslouchání hudby“, „zpívání“ a „setkávání s kamarády“. Nejvíce oblíbený zpěv byl na ZŠ Gutova a nejméně na ZŠ Květnového vítězství s 10 označeními. Nejméně zakroužkovanými odpověďmi byly „hudební hry“, jelikož se na školách ani nepraktikují. Málo zastoupenou odpovědí bylo taktéž „hraní na nástroje“ se stejnou problematikou.

Graf č. 11 Které tyto činnosti se ti na hudební výchově líbí?

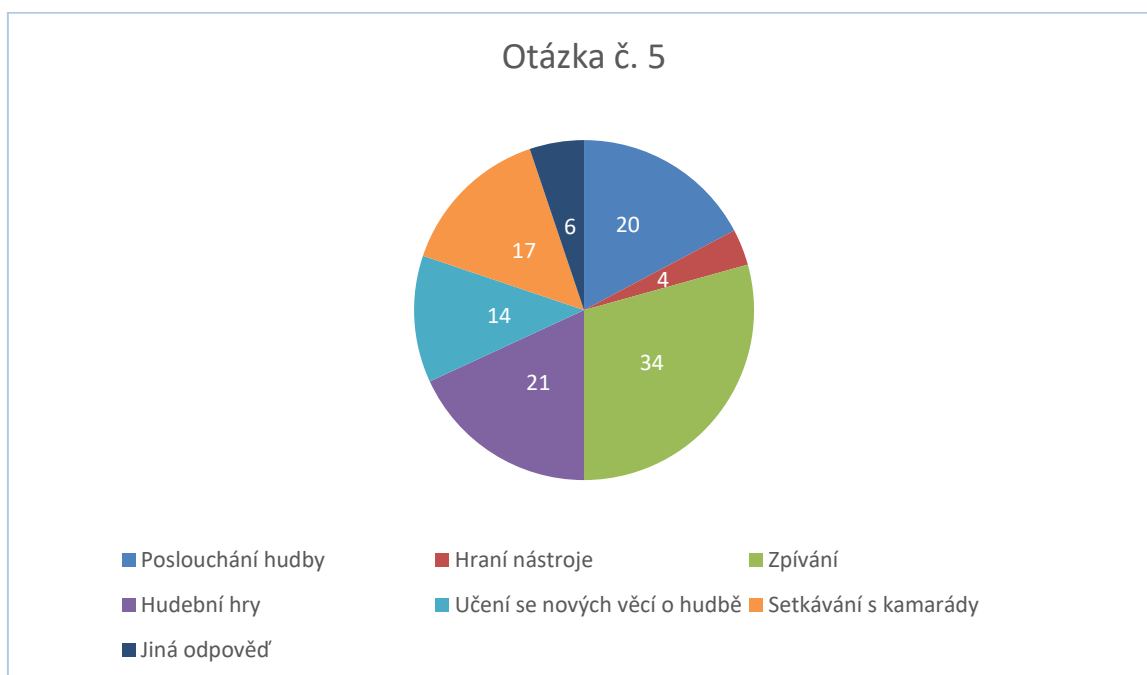

Ve srovnání s nižšími ročníky lze postřehnout, že 1. stupeň kladl důraz na hudební hry, které se objevují častěji s mladšími vyučujícími. Odpověď „hraní na nástroje“ je méně četná kvůli zmiňovanému problému o nedostatečných prostředcích. Děti na 2. stupni dávají větší důležitost setkávání se s kamarády s 55 odpověďmi z celkových 92 žáků. Vypsány odpověďmi byl opět tanec nebo „poslouchání referátů mých spolužáků“.

Graf č. 12 Srovnání oblíbenosti aktivit s 1. stupněm (2. stupeň)

Graf č. 13 Srovnání oblíbenosti s 1. stupněm (1. stupeň)

Celkové hodnocení 2. části – Činnosti odehrávající se v hodině hudební výchovy

Celkové hodnocení hudebních činností na základních školách ukazuje, že oba stupně bavi především zpěv a poslech hudby. Stanovené hypotézy se shodují s těmito výsledky a zároveň potvrzují fakt, že hudební hry se vyskytují primárně v nižších ročnících.

Změna hudební výchovy v očích žáků základní školy

Otázka č. 6 – Co bys na hodinách hudební výchovy chtěl/a změnit nebo zlepšit?

Zde se jedná o otevřenou otázku, kde žáci mohli svobodně odpovídat a namítnout jakékoli návrhy na zlepšení. Na ZŠ Květnového vítězství se hojně objevovaly odpovědi typu „změnit učitelku“, „změnit všechno“, „ne pořád zpívat“. Další konkrétní odpověď byla například „abychom dělali něco jiného než zpívání a psaní“, jiný žák dokonce napsal „méně zpívat a více se učit hudební teorií“. Po krátkém hovoru se třídou bylo zjištěno, že jsou žáci velice nespokojeni se svojí vyučující a každá jejich hodina vypadá totožně. Žáci byli otevření sdělovat takové věci, jelikož se hodina konala formou suplování a vyučující nebyl přítomen. Žáci na ZŠ Veselá škola napsali „více teorie a pána“, „více zpěvu a hudebních her“ nebo „méně teorie, více legrace“. Studenti na této škole byli věřící a několik odpovědí se týkalo náboženství dle očekávání. Na ZŠ Emy Destinnové se vyskytovaly negativní odpovědi ohledně nadbytečného předmětu a špatné vyučující. Dle těchto odpovědí lze usoudit, že na jazykové škole nebude takový zájem o hudbu jako například na ZŠ Veselá škola. Žáci na ZŠ Gutova buď neodpověděli nebo napsali, že na výuce nic změnit nechtějí nebo se jedná o perfektní vyučující.

Celkové hodnocení 3. části – Změna hudební výchovy v očích žáků základní školy

Výsledky z nižších ročníků vykazují očekávané požadavky ohledně hry na hudební nástroje. Vyskytovaly se zde odpovědi s „hrát na piano“, „hrát na hudební nástroje“, tyto odpovědi se vyskytly celkem 7x. Celkově byli žáci v dotaznících velice spokojeni a nechtěli nic měnit, občas napsali také „mít delší hodinu“, „ne, vše je dokonalé“. Oproti 2. stupni jsou odpovědi mnohem více pozitivní a často jsou i hezkými vzkazy ke svým vyučujícím.

5.2.3 Analýza druhého dotazníku

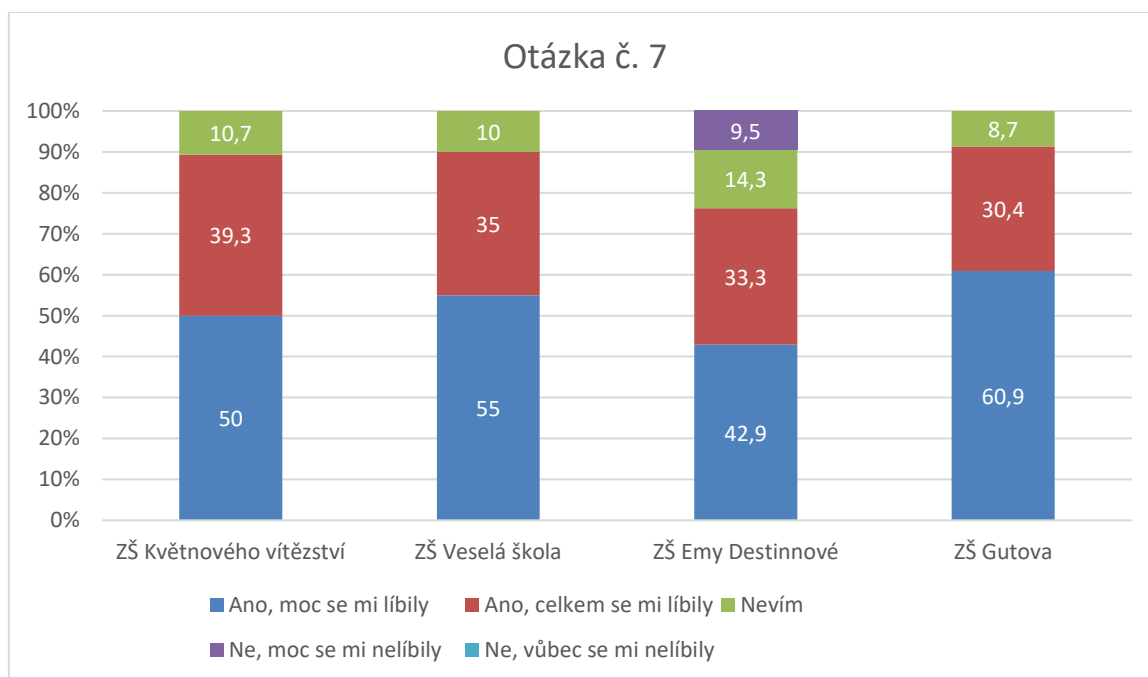
Druhý dotazník byl poskytnut žákům druhého stupně po prezentaci všech tří aktivit zmíněných výše. Po komunikaci s vyučujícími byla možnost využít celou hodinu hudební

výchovy. V této sekci výzkumu se nacházejí grafy popisující názory žáků pouze 2. stupně bez srovnání se stupněm 1.

Otázka č. 7 – Líbily se ti hry, které jsme hráli?

Dle pozitivních výsledků z prezentace aktivit bylo pravděpodobné, že budou žáci kladně hodnotit jejich průběh. Největší úspěch byl zaznamenán na ZŠ Gutova s obrovským počtem kladných odpovědí, a to s 91,3 %. Žáci měli pozitivní vztah k hudební výchově a očekával se zájem o zkonstruování těchto aktivit. Na všech školách byl zaznamenán velice optimistický pohled na proběhlé hry. Na ZŠ Emy Destinnové je zaznamenán lehký pokles kladných odpovědí kvůli nezájmu žáků o umělecké obory. Po prezentaci aktivit i tak za autorem této práce docházeli žáci a děkovali za skvělou hodinu. Pouze na této škole pár žáků odpovědělo „Ne, moc se mi nelíbily“ s 9,5 %. Odpověď „Ne, vůbec se mi nelíbily“ nebyla zaškrtnuta ani v jednom případě.

Graf č. 14 Líbily se ti hry, které jsme hráli?

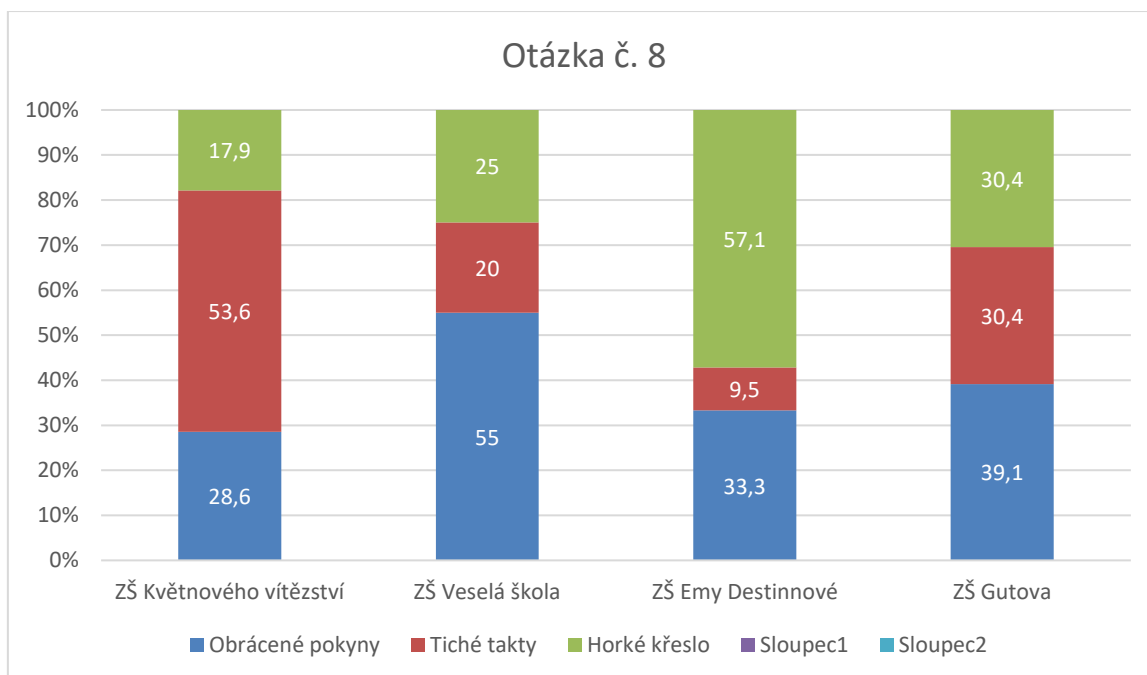

Otázka č. 8 – Jaká byla tvoje nejoblíbenější hra?

Jak už bylo zmíněno, interaktivní hry sklidily úspěch a dle grafu lze zmínit, že každé třídě se zalíbila vždy jiná aktivita. Na ZŠ Květnového vítězství byly nejvíce oblíbené Tiché takty s 53,6 %. Na ZŠ Veselá škola dostaly nejvíce kladných odpovědí Obrácené pokyny s 55 %.

Na Praze 6 v ZŠ Emy Destinnové si žáci oblíbili Horké křeslo, které zaškrtnulo 57,1 % studentů. Nakonec na poslední ZŠ Gutova žáky zaujaly všechny tři aktivity, kdy každá tvořila zhruba 1/3 zájmu.

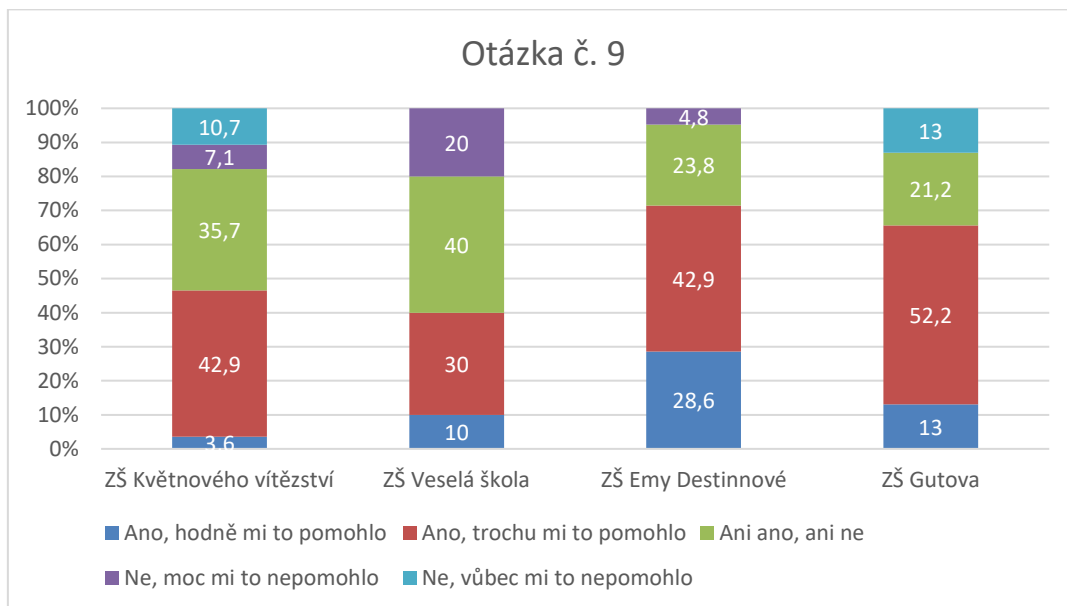
Graf č. 15 Jaká byla tvoje nejoblíbenější hra?

Otázka č. 9 – Myslíš, že hraní těchto her ti pomohlo zlepšit vztah k hudbě?

Tato otázka byla jednou z nejzásadnějších týkající se rozvoje hudební výchovy. Výsledky celkově prokázaly, že interaktivní hry přispívají k budování vztahu k hudební výchově i na nehudebních školách. Na ZŠ Emy Destinnové a ZŠ Gutova bylo zaznamenáno nejvíce kladných odpovědí. Na ZŠ Emy Destinnové žáci zakroužkovali možnosti „ano, hodně mi to pomohlo“ a „ano, trochu mi to pomohlo“ s celkovou relativní hodnotou 71,5 %. Na ZŠ Gutova byli žáci spokojeni na 65,2 %. Naopak žádný přínos těchto aktivit vyjádřilo 13 % žáků na ZŠ Gutova a 10,7 % na ZŠ Květnového vítězství.

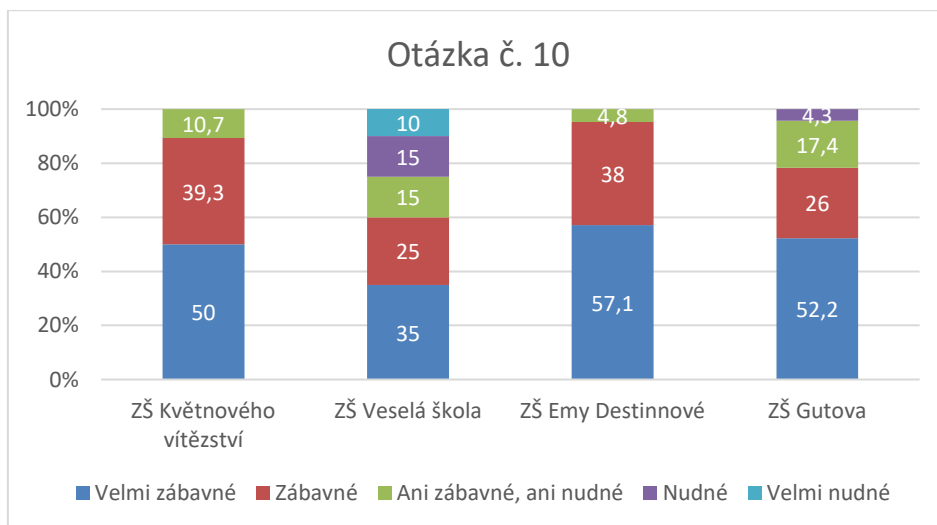
Graf č. 16 Myslíš, že hraní těchto her ti pomohlo zlepšit vztah k hudbě?

Otázka č. 10 – Jak bys hodnotil/a zábavnost těchto her?

Otázka č. 10 se týkala názoru dětí na zábavnost prezentovaných aktivit. Z celkového hlediska, většina žáků považovala hry za velice zábavné. Na ZŠ Květnového vítězství ½ třídy usoudila, že byly činnosti velice zábavné. Studenti ze ZŠ Emy Destinnové dokonce hodnotili samou odpověď s 57,1 %. Pouze na ZŠ Veselá škola 10 % žáků známkovalo hudební hry za „velmi nudné“. Odpovědi „nudné“ se vyskytly jen na ZŠ Veselá škola s 15 % a na ZŠ Gutova s 4,3 %.

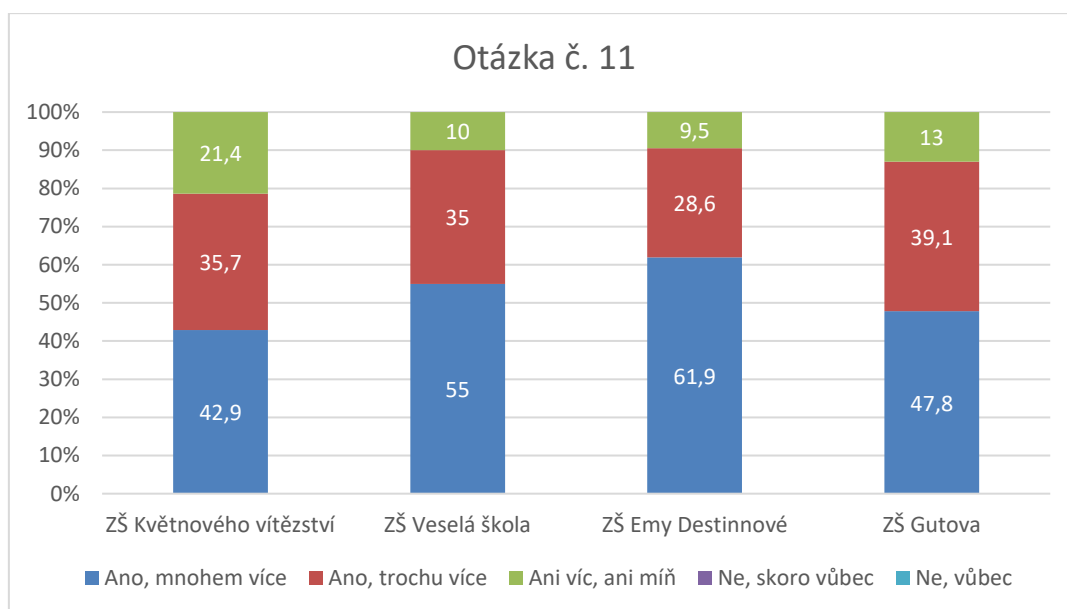
Graf č. 17 Jak bys hodnotil/a zábavnost těchto her?

Otázka č. 11 – *Cítil/a ses při hraní těchto her více zapojen/a do hodiny hudební výchovy?*

Smysl této otázky byla jeden z klíčových ze všech otázek. Je důležité, aby se žáci cítili součástí systému a své vrstevnické skupiny. Jelikož výsledky vyšly velice příznivě, cíl této otázky byl úspěšně splněn. Na všech školách žáci vnímali větší angažovanost a spojitost s celou třídou. Na ZŠ Emy Destinnové označilo odpověď „ano, mnohem více“ celých 61,9 % a na ZŠ Veselá škola 55 %. Ani v jedné škole nebyly zaznamenány negativní odpovědi „ne, skoro vůbec“ nebo „ne, vůbec“. Cílem interaktivních her je zapojení všech žáků do dané aktivity, a to se v těchto dotaznících prokázalo za splněné.

Graf č. 18 Cítil/a ses při hraní těchto her více zapojen/a do hodiny hudební výchovy?

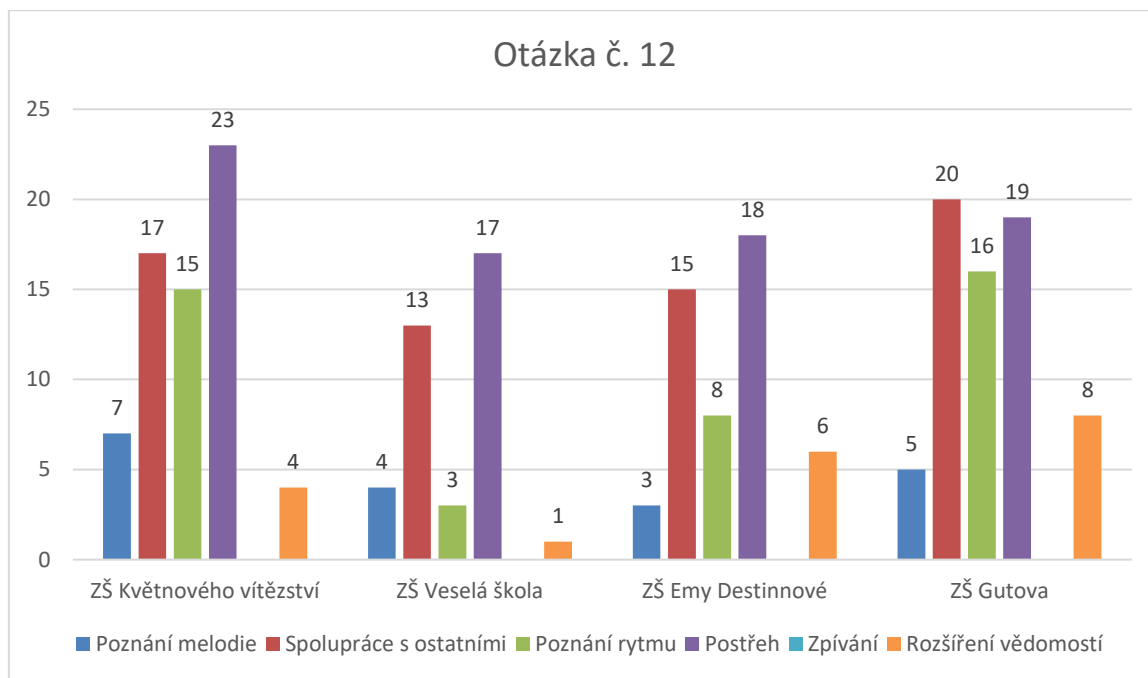

Otázka č. 12 – *Které z následujících dovedností si myslíš, že sis při hraní těchto her zlepšil/a?*

Poslední uzavřená otázka se týkala konkrétních dovedností, které si žáci dle jejich názoru při aktivitách zlepšili. Jednalo se sice o krátké konání her a je jasné, že při dlouhodobé aplikaci těchto aktivit by si žáci zlepšili dovednosti ve větším měřítku. Kolonka „zpívání“ zde byla pouze navíc a v rámci aktivit nemohla být vylepšena, tudíž se počítalo s faktem, že nebude zaškrtnuta. Nejméně zastoupenými dovednostmi jsou „poznání melodie“ a „rozšíření vědomostí“. S takovými výsledky se taktéž dalo počítat, jelikož na ně tyto činnosti nebyly přímo zaměřené. Nejvíce žáků označilo možnost „postřeh“, který byl ve velkém množství

procvičován v aktivitách Obrácené pokyny a Tiché takty. Na ZŠ Květnového vítězství tuto odpověď zakroužkovalo 23 žáků z celkových 28. Například na ZŠ Gutova to bylo 19 studentů z 23. Dalšími nejčtenějšími odpověďmi byla „spolupráce s ostatními“ na všech školách. Na ZŠ Gutova se jednalo o 20 žáků z 23 s tímto názorem.

Graf č. 19 Které z následujících dovedností si myslíš, že sis při hraní těchto her zlepšil/a?

Otázka č. 13 – Co se ti na těchto hrách nejvíce líbilo?

Předposlední otázka byla otevřená a děti mohly dle svých slov ocenit příspěvek těchto her. Mnoho odpovědí se týkalo ocenění spolupráce všech žáků ve třídě. Konkrétně na ZŠ Květnového vítězství se vyskytovaly odpovědi jako „že jsme spolupracovali a bavilo mě to“, „že jsme se do toho zapojili všichni“, „zapojení všech dětí v této třídě“ nebo „to, že jsme byli v týmu. Naopak na ZŠ Emy Destinnové se objevovaly odpovědi „vše se mi líbilo“, „všechno“ nebo „mně se líbilo všechno, moc jsem si to užila“. Specifické odpovědi s danou aktivitou se dostavily na ZŠ Veselá škola s reakcemi „pohyb, chození, tleskání“, „sedění na židlích v řadách“ nebo „tiché takty, byla sranda“.

Otázka č. 14 – Máš nějaké návrhy, jak tyto hry zlepšit nebo jaké další hry byste mohli hrát?

V poslední byl žákům poskytnut prostor k vyjádření vlastního názoru na proběhlé aktivity a jakým způsobem je možné je zlepšit. Většina odpovědí se shodovala v tom, že by děti na

aktivitách nic neměnily, pouze by si rády zahrály další aktivity. Na ZŠ Gutova sdělily žáci svůj názor formou „někdy si to zase zahrát“, ne, bylo to dokonalé“ nebo já bych nic neměnil, je to zábavné“. Studenti ze ZŠ Veselá škola připsali návrhy „líbilo se mi to tak, jak to je“ nebo „zkusit více her“. Prezentované činnosti sklidily dle odpovědí žáků skvělé výsledky a po konzultaci s jejich vyučujícími je budou hrát i posléze.

5.2.4 Celkové shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Toto šetření se zaměřovalo na zkoumání postojů žáků k hudební výchově na vybraných základních školách. Výběrový soubor zahrnoval 138 respondentů ze šesti různých škol, což poskytlo rozmanitý a reprezentativní pohled na situaci.

První část šetření analyzovala pohled žáků na hudební výchovu a zahrnovala dvě otázky, které se týkaly oblíbenosti a spokojenosti s výukou. Z výsledků vyplývá, že žáci na prvním stupni projeví větší nadšení a kladný vztah k hudební výchově než jejich kolegové na druhém stupni. Zvláště výrazné bylo rozdílné vnímání škol v závislosti na typu a metodě výuky, což podtrhuje vliv pedagogického přístupu na celkovou oblíbenost předmětu.

Druhá část šetření se zaměřila na aktivity probíhající během vyučovací hodiny hudební výchovy. Zde se ukázalo, že hudební aktivity jako hry či interaktivní cvičení nejsou na vyšších stupních tak často provozovány jako na prvním stupni. Tento rozdíl může odrážet různé vzdělávací přístupy a priority v učebním plánu škol.

Poslední část šetření hodnotila změny, které by si žáci přáli ve výuce hudební výchovy. Z odpovědí vyplývá, že žáci na vyšších stupních by uvítali více variace ve výuce, včetně rozšíření nabídky hudebních aktivit a možností projevu vlastní kreativity. Jedna studentka dokonce napsala do hodnocení aktivit „nestačila jsem ani poznat, že jsme se něco naučili“. Tato poznámka shrnuje celý kontext interaktivních her a aktivit. Tyto činnosti lze jednoduše integrovat do výuky. Výsledky naznačují, že pedagogické metody a rozsah hudebních aktivit mají významný dopad na vztah žáků k tomuto předmětu. Doporučuje se dále zkoumat, jak lze v rámci výuky hudební výchovy efektivně podporovat zájem žáků a rozvíjet jejich schopnosti a kreativitu.

6 Závěr

Pro toto praktické šetření byly použity dva dotazníky, které se prokázaly jako účinné nástroje pro získání potřebných informací. Většina otázek byla uzavřeného typu, což usnadnilo respondentům jejich vyplnění a umožnilo snadné zpracování výsledků. Nevýhodou uzavřených otázek však může být náhodné vyplnění, které nemusí přesně odrážet názor respondenta. I když bylo otevřených otázek méně, poskytly možnost získat odpovědi, které byly klíčové pro tuto práci, a podněcovaly respondenty k hlubšímu zamyšlení, což mohlo vést k autentičtějším výsledkům. Otázky týkající se náplně výuky by teoreticky měly být zodpovězeny všemi žáky shodně, ale různé odpovědi mohou naznačovat nepozornost, nesoustředěnost, nezáměr během hodin, nepochopení otázkám nebo jejich vztah k učiteli. Přesto tato různorodost výsledků umožňuje získat určitý obraz o konkrétních situacích.

Je možné se ohlédnout ke dvěma hypotézám, které předpokládají celkovou roli interaktivních her a aktivit v hodině hudební výchovy. Hypotézou první je: *Je předpokládáno, že interaktivní hry a aktivity nebudou na hodině hudební výchovy časté, a druhou je myšlena tato: Předpokládá se, že hudebně-pohybová složka v hodinách hudební výchovy v RVP ZV bude zastoupena nejméně, a naopak nejvíce se bude objevovat složka vokální a instrumentální.* Výzkum potvrdil, že hudebně pohybovým činnostem je ve výuce hudební výchovy věnována nejmenší pozornost, což se projevilo převážně v záporných odpovědích na otázky týkající se jejich přítomnosti ve výuce. Vokální složka má v HV největší důraz, přestože se žáci nevěnují všem činnostem uvedeným v RVP ZV. Zpěv je stále významnou součástí výuky a oblíbenou činností žáků. Analýza dotazníků dále ukázala, že instrumentální činnosti jsou málo praktikované, což vyvrátilo část druhé hypotézy o vysokém výskytu instrumentální složky. Potvrdila se také třetí hypotéza: *Otázky z druhého dotazníku týkající se oblíbenosti prezentovaných her se předpokládá vyšší či střední zájem.* Žáci z druhého stupně základní školy interaktivní hry uvítali a rádi je budou praktikovat i v dalších hodinách. Po konzultacích s učiteli bylo autorovi této práce oznámeno, že se budou snažit integrovat tyto hry do svých hodin, pokud tomu tak ještě není, jelikož nevyžadují žádnou velkou přípravu.

Celkově z dotazníkového šetření vyplývá, že role interaktivních her je velice důležitá a dle RVP ZV by měla být součástí každodenní výuky. Bohužel v dnešní době se všechny hudební

složky nenaplnují, a tak role hudebních her upadá a neúspěšně se integruje do běžné výuky. Hudební výchova je v poslední době v ohrožení kvůli slučování s dalším uměleckým oborem. Dle několika odborných článků a analýzy postavení hudební výchovy v RVP ZV není hudební výchova dostatečně důležitým oborem a nemá smysl ji dále povinně vyučovat na základních školách. Už nyní je hudební výchova ve stejné skupině s tancem a dramatickou výchovou. Bohužel odpovídající roli hudební výchovy a interaktivních her nepomáhá ani fakt, že je tento předmět často využíván jako suplování jiných hodin. Jak bylo zmíněno výše, hudební výchova si může udržet svoji pozici jedině zásadní změnou ve výuce tohoto předmětu. Jestliže tomu tak nebude, vzdělávací oblast Umění a kultura bude tvořena jen z jednoho sloučeného předmětu.

7 Seznam použitých informačních zdrojů

- BARNES, J.H. Background Music in a Montessori Classroom: Does Music Help Children Focus During the Work Cycle in an Early Childhood Montessori Classroom? Wisconsin, 2020. Diplomová práce. University of Wisconsin – River Falls.
- BRABCOVÁ, J. Pojetí eucharistie v kancionálech 16. a 17. století. Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra historie. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/319f10/600300>.
- ČERNÝ, Jan a kolektiv. Hudba v českých dějinách. Praha: Supraphon, 1983. ISBN 978-80-705-8163-6.
- ČESKÁ ORFFOVA SPOLEČNOST. Carl Orff. [online]. Dostupné z: <http://www.orff.cz/cs/CarlOrff>.
- Fibich.cz [online]. ©2006. Dostupné z: <http://www.fibich.cz/cz/zdenek-fibich/dilo/>.
- GREGOR, Vladimír a Tibor SEDLICKÝ. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. ISBN 80-7058-131-X.
- HELFERT, Vladimír. *Základy hudební výchovy na nehudebních školách*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros. Postavení hudební výchovy v RVP ZV a její metodologická východiska. In: Metodický portál RVP.cz [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/42/POSTAVENI-HUDEBNI-VYCHOVY-V-RVP-ZV-A-JEJI-METODOLOGICKA-VYCHODISKA.html>.
- KODEJŠKA, Miloš. Domestic and foreign contexts of czech music education. *Paedagogica musica*. 2010, č. 3. ISSN 2788-2047. Dostupné také z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/50655/2/e-verze-2-6-24.pdf>.
- KOVAŘÍK, Vladimír. *Vývoj hudební výchovy na českých školách*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960.
- MORKES, František. Tereziánská reforma v českém školství. In: Metodický portál RVP.CZ [online]. [cit.2006-18-10].

Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/827/TEREZIANSKA-REFORMA-V-CESKEM-SKOLSTVI.html>.

- MÜHLOVÁ, Klára Hedvika. *Czech and Slovak Music Theory in the Long 19th Century and It's Contextual Transformations. In Between Centres and Peripheries. Music in Europe from the French Revolution until WWI (1789-1914)*. International Virtual Conference, 06-09 May 2021. 2021.
- NPI. REVIZE RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ [online]. Dostupné z: <https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani/vzdelavaci-oblasti/uak/htd>.
- POČTOVÁ, Lenka. Co je hudba. In: *Muzikofiletika* [online]. Dostupné z: https://muzikofiletika.blogspot.com/p/blog-page_73.html. Cit. podle POČTOVÁ, L. *Vliv hudby na rozvoj osobnosti a využití muzikoterapeutických technik a prvků v pedagogické praxi*. Praha, 2014. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta filozofická, Katedra pedagogiky.
- SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.
- SMOLKA, Jaroslav. *Dějiny hudby*. Brno: TOGGA agency, 2001. ISBN 80-902912-0-1.
- ŠMÍDOVÁ, Ludmila. *...paper and lead...*: Praha: Národní knihovna České republiky, 1977. ISBN 978-80-7050-763-6.
- TICHÁ, Alena. *Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků*. Praha : PaedF UK, 2007. s.112. ISBN 978-80-7290-318-4.
- VÁŇOVÁ, H. *Pěvecká tvořivost na základní škole*. Praha : SPN, 1984.
- VÁŇOVÁ, H., SKOPAL, J. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 2. aktualizované vydání. Praha : Karolinum, 2007.
- VÁŇOVÁ, H. *Hudební tvořivost žáků mladšího školního věku*. Praha : Supraphon, 1989.196 stran. ISBN 80-7058-149-2.
- WINKLEROVÁ, Z. *Hudební výchova - vývoj a význam předmětu s přihlédnutím ke kontextu historie českého školství*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Pedagogická

fakulta Západočeské univerzity v Plzni, Katedra hudební kultury. Dostupné také z:
<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/19784/1/DP%20Hudebni%20vychova.pdf>.

8 Seznam použitých příloh

Dotazník o hodinách hudební výchovy

Milý žáku/milá žákyně, jmenuji se Barbora Habrová a jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Ráda bych se dozvěděla, co si myslíš o hodinách hudební výchovy. Zajímá mě, zda Tě hudební výchova baví a jaký máš názor na aktivity v hodině. Odpovědi zakroužkuj nebo zaškrtni. Předem Ti děkuji za Tvou pomoc.

Třída:

1) Líbí se ti předmět hudební výchova?

- Ano, moc se mi líbí
- Ano, celkem se mi líbí
- Líbí i nelíbí
- Ne, moc se mi nelíbí
- Ne, vůbec se mi nelíbí

2) Jak jsi spokojený/á s výukou hudební výchovy?

- Velmi spokojený/á
- Spokojený/á
- Ani spokojený/á, ani nespokojený/á
- Nespokojený/á
- Velmi nespokojený/á

3) Hrajete při hodinách hudební výchovy hudební hry či aktivity? (hudební kvíz, rytmická cvičení, tleskání po paní učitelce...)?

- Ano, často
- Ano, občas
- Ne, skoro nikdy
- Ne, vůbec

4) Které tyto aktivity provádíte v hodině hudební výchovy?

- Posloucháme hudbu
- Hrajeme na hudební nástroje
- Zpíváme
- Hrajeme hudební hry
- Učíme se teorii
- Skládáme vlastní hudbu
- Jiná odpověď:

5) Které tyto činnosti se ti na hudební výchově líbí?

- Poslouchání hudby
- Hraní na nástroje
- Zpívání
- Hudební hry
- Učení se nových věcí o hudbě
- Setkávání se s kamarády
- Jiná odpověď:

6) Co bys na hodinách hudební výchovy chtěl/a změnit nebo zlepšit?

.....

Dotazník o proběhlých aktivitách

7) Líbily se ti hry, které jsme hrály?

- Ano, moc se mi líbily
- Ano, celkem se mi líbily
- Nevím
- Ne, moc se mi nelíbily
- Ne, vůbec se mi nelíbily

8) Jaká byla tvoje nejoblíbenější hra?

- Obrácené pokyny
- Tiché takty
- Horké křeslo

9) Myslíš, že hraní těchto her ti pomohlo zlepšit vztah k hudbě?

- Ano, hodně mi to pomohlo
- Ano, trochu mi to pomohlo
- Ani ano, ani ne
- Ne, moc mi to nepomohlo
- Ne, vůbec mi to nepomohlo

10) Jak bys hodnotil/a zábavnost těchto her?

- Velmi zábavné
- Zábavné
- Ani zábavné, ani nudné
- Nudné
- Velmi nudné

11) Cítil/a ses při hraní těchto her více zapojený/á do hodiny hudební výchovy?

- Ano, mnohem více
- Ano, trochu více
- Ani víc, ani míň
- Ne, trochu méně
- Ne, hodně méně

12) Které z následujících dovedností si myslíš, že sis při hraní těchto her zlepšil/a?

- Poznání melodie
- Spolupráce s ostatními
- Poznání rytmu
- Postřeh
- Zpívání
- Rozšíření vědomostí

13) Co se ti na těchto hrách nejvíce líbilo?

.....

14) Máš nějaké návrhy, jak tyto hry zlepšit nebo jaké další hry byste mohli hrát?

.....